САНА ОПОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУЬУН КАҺЫЛАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№№ 53—54 (8315—8316). ☆ 1998 сыл ыам ыйын 14 күнэ. Чаппыр. ☆ Сыаната—2,022 солкуобай.

● БӨЙӨНҮ САЛАЙЫННЫ

ТЫҢААҺЫННААХ КӨПСӨТИИ

Болугур нөһилиэгин баһылыга Н. Г. МИХАЙЛОВ кабинетыгар анаан-минэн көпсөтө киирдим. Эрдэлээн эттэхха, көпсөтиибит тыҥаһыннаах соҕус буолла. Хара маҥнайгыттан саахыллан калбит ыйытыларбын чопчулаан биэрбиппэр баһылык: «Доппуруос дуу, тугуй?»—диэтэ.

Саха киһитин сиэринэн буоллаҕа, урутаан сонуну, үлэни, хамнаһы интэриэһиргэппэтим.

—Сонун суох, үлэ-хамнас бюджеттан тутулуктаах. Ил Түмэн бюджетын быһаарыа ыраах, онтон тутуллан улууса да, бу биһиги да олоробут, барыта ҥатан-харчыттан,—диир Николай Григорьевич.

—Үбү-харчыны, сороҕор бөйө да аттарыгар таһаарыан сөп курдук, холобур, дотация харчытын сорох өттүн уонсай туһаҕа таһаарыахха баар эбэ. Ол оннутар үүг-от туттарбатах, сүөһүтө суох да дьон, сорох хаһаайыстыбалар 4-түү тыһ. соли, (билигин харчынан) ылбыттар диэн. Уонсайыннан, тэпэ суох үлэһик тахсыбыт.

—Дьэ, итинник хонтуруоллаабатахтар буруйдаах буолуохтуун сөп. Табаарыстыба бородуукуоиваны астаабыын (переработкатын) бухгалтерия биэдэмэс онгорон түһэрбитинэн барбыт. Дьону харчылаатахпыт диэн, бөрө өттүнэн. Кырдьык, тэпэ суох түөтин тахсан хаалла.

—Баһылык быһыытынан үлэт туһунан хаанна отчуоттаатын?

—Оскуола, детсад, балыыса коллективтарыгар уонна нөһилиэнньэҕэ, сходка оттуоттары онорбутум.

—АТС аҕалыллыбыт диэн, төһөҕө таҥыллан бүтүөй?

—Үүс көпсөтиинэн, күүтэриинэн АТС дьэ аҕалылыына. Остуолбаларын туруоран эрдэ быйыл сайын үлэлиэхэ буолуоҕа. Соловьевтар эмиэ биһигиттэн өссүө көпсөтөр буолуохтара, онон кэтэнибит. Ангардас бу Болугуруо 300 точкаҕа тиийиэҕэ.

—Олохтоох амбулаториа итинник система хаһан орөмүөнэйдэй, нөһилиэннэ күүтэр. Манна таарыйа билиҥ ахсыаныгга спортивнай саала систематын быйыл муус устар ыйга тартарыах буолбуккун эмиэ иһитиннэриэн буолаарэй?

—Амбулаторианы, итэ спортивнай саала систематын тардыыны да толкуйдуубут. Бу күннэргэ сварщиктары Макаровы, Луковцевы, Ефимовы, Савкины ыытыран көпсөтөөрө олоробун. Ол эрээри хаардара мөһөйдөөн, уулла түһэрэ иккэ. Улуус баһылыга А. А. Шадриннааҥы республикатааҕы агропромышленнай комплекс профсоюҥун председателэ П. М. Герасимовка киирэ сырыттыбыт. Кыра үбү көрүөх буолла. Итиннэ быйыл хайдах да бүтэрдэхпитинэ табыллар. Кэлин да сыыйаччы буолан барыах курдук буолла.

Баһылык тылын тамаҕыттан сэдиптээтэхха, республика итэ аттаммыт профсоюоха сыл ахсын кыракыралаан үбү биэрэр эбит. Ону ол-бу арааас оборудованиелара аҕалыллан сыталлара этэр.

—Мэччирэҥи кэнэтиниэ туох үлэ ыытыллар, манна эмиэ былааннар бааллара дии?

—Мыйдаҕаайы хочотугар 30-са хаһаайыстыба оттуур. Олорто атын сиэр биэрэр сөп эбит. Оттон кырдьаҕастарга этэр сирдэриэн быһан биэрэр ыаада. Маны сүбэлэһии, толкуйдаан көрүөхпүт.

—Нөһилиэкэ хаһыыйдар сүөһүлэрэ эбэлэтэ эрээри, атыыр оҕус суох буолан, сорох хаһаайыстыбалар 5 ыныхтаахтара 5-ыныэн ыытарыыр. Маныаха атыыр оҕуһу будуруу, быһата, сиэмэлээһин боппуруоһун хайдах быһаарыахха сөбүй?

—Атыыр оҕуһу көрөр киһи, ыал суох. Табаарыстыбаттан 8-ка тиийэ атыыр бороскулары ылан ыыллаан сыталыы сатаабыппыт да, ылбаттар.

Бу түбэлтэҕэ баһылык хоруйа төһө сөптөөҕүн билбэтим эрээри, нөһилиэкэ сүөһүнү отчуоттуур уонна уһатыыннан дьарыгырар специалист суоҕуран ситэхото тарыллыбат диэри тыыбыт. Биирдиилээн дьону кытта көпсөттэхха: «Атыыр оҕус суох буолан, барыа байтаһын сүөһүлэр буолуулаарэ,—диир киһи эбэх. Оҕуһу тутуохтарын, көрүөхтэрин баҕалаахтар да баалларын.

—Нөһилиэннэ харчылыырга биир түгэннэн Бүлүү бөлөх улуустарга оту-бурдуту атыылаабыт буолуохтаах этэ. Кистэлэ суох, үүс ыаллар отторун иккилии сыл курулуур буоллулар. Маныаха тоҕо сэниэлээх, тэрээһиннээх соҕустук үлэлэспэтигит?

—Мин тыа хаһаайыстыбатын управлениетыгар, табаарыстыбаҕа да эппитим. Оно салгыы тэрийбэтилэр, ылсыбатылар.

Этиллибит туолбатах. Дьиҥэр, миэстэҕэ кылдьыаҥсык-фуражкир баар эрээри, от атыылыыр дьон иннинэ-кэнэ уонна төбөнү атыылыылларын мөкан туран дьаала Тыа хаһаайыстыбатын уонна соҕотуопка министерствотыгар түһэриллибэтэх. Николай Григорьевич да этэн-иһитиннэрэн баран, туһаанньаахтартан ыйыыпатах, хонтуруолласпатах. Нөһилиэкэр дьон: «Дьэ, ыытыран аҕалбыт киһиэ (Н. Г. Михайлов) иккүс сыллаах киһи эбит. Этэр этиитэ үксэ туолбат»,—диэн миэхэ бөйөбөр үгнэргиллэрин ветибит буолуохтаах. Онон даҕаны баһылыктан маннык ыйыттым:

—Дойдубар киирбит киһи быһыытынан тиритэ-хорута үлэлиэххин. Мин да сабаҕалаан-сылыктаан көрдөхпүнэ, табаарыстыбаны салайыыттан үһүс сылыгар тиийэн баран аккаастаммыатын, дьаһалта баһылыгынан (иккис дуоһунньа) хаалбытын. Бу үлэҕэр даҕаны түмүк көстүбэт,—диэн.

—Мин туспар эппиэтиниэҥ бөйөҕөр ылыныаҥ сөп, өйдөөтүм. Толкуйдуоҕум. Кырдьык, сорох түгэннэргэ мөлтөөн биэрии баар. Ол тыыннан баран, бу рынок кэмигэр барытын ҥа-харчы быһаарар. Тугу эмэ саҕаахаары гынаахха, ҥитэн-харчыттан иннигэс эбэх. Дьон да эйигин итэҕэйбэт, хамнаһа суох аны ким үлэлиэй?..

Маннык дарааҥнан көпсөтэ олордохпутуна, сууруктаргитин ылыҥ, бэйэм ҕе сылгылаахпын, олортон ураттылара оскуола уонна табаарыстыба сылгылара»,—диэн буолла. Кырдьык, сууруктар сылгылар быйыл олус куһаҕаннык көрүллүбүттэрин биэрии. Тахсан көрө сылдьыбытым. Күрүе-хаһаа барыта тоҕута туспут, кэтүллүбүт, сылгылар хабыыта этилэр. Олус саргы-сатаҕай дойду көрсүбүтэ. Баһылык манна көпсиэриэн даҕаны, сууруктэрэн көрүү куһаҕаныттан икки-хас кээниҥэн охтубут. Баар да сылгылар ырыганнар. Онон көпсөтин түмүгэр баһылык көрдөччүгэ: «Сылгылары инвентаризация быһыытынан табаарыстыбаҕа туттар»,—диэн дьаһайда. Итиннэ эбэн эттэхха, урут хамнаһы сылгыныкка бюджеттан короллоро, билигин ол быһаарыллара биллибэккэ барбыт, ким да үлэлиэн баҕарбата онтон.

Нөһилиэкэ тутар-таҥар үлэни ыытыыта ҥа-харчы көстүбэтэ улахаммын атахтыыны. Бюджеттан иннигэс эбэх. Нөһилиэк иннинэ сүбэ мунньах ыытыллыбатаҕа сыл буолбут, сүбэнэн үлэлиэхин суох. Кырдьаҕастар мунньахтарынан ыыллыбыт, баһылык сөбүлэспит мэччирэҥи кэнэтии боппуруоһа салгыыта ыйаммыттыгар тахсар, сүөһү кытаанаҕынан утары үлэ баҕа санаатан ыраастаах. Нөһилиэннэ түмсэн көпсөтиитэ сыбаайбалартан уратыта суох курдук. Сыныалаг киинэ сабыллан, атын көпсөтөр, түмсэр сир да суох. Ыччаттар кыракый кэлэҥнэрдэргэ хас биэрэр ахсын арыгы доҕуһуоллаах түмсүүлэрэ, дискотекалара тэрийэллэриэн мунурданаллар. Нөһилиэкэ оннук да өйдөбүл олохсуйда. Маннан тахсар суол биир—спортзал тутуллан бүтүүтэ. Итиннэ дьонсэргэ, ыччат түмсэр иннинэрэ, спортзаллара суохтара нөһилиэк уонсай үлэтин-хамнаһын атахтымын эмиэ умнумуохха баара. Бу кэмнэ дьон ойун-санаатын түмэр миэстэлэрэ эмиэ наадалар эбэт. Түмсэр оннуларын ыыллыммыаҕыҥ.

А. ЕФИМОВ, хаһыат общ. корр.

СОНУННАР

НОВОСИБИРСКАЙГА РЕСПУБЛИКА ПОСТПРЕДСТВОТА АҺЫЛЛАР

Россия субъектарын хардарыта биирдэ үлэлэһиннэрин бөҕөргөтүү сыалларыгар уонна СР интэриэстэриэн салайтаран, СР Правительствота быйыл бэс ыйыттан Латвияҕа Рига и. республикаҕа эргиэнтэ бөрөтэбинтэлистибэтин Эргиэн дьиэтигэр уларытан тэрийэргэ быһаарда. Эргиэн дьиэтэ бэйэтин бэйэтэ үбүлэниэҕэ, ороскуоттарын бэйэтэ сабыныаҕа.

Латвиятаабы эргиэн бөрөтэбинтэлистибэтин хамнаска фондун суотуттар Новосибирскайга «Новосибирский, Кемеровскай, Омскай, Томскай уобаластары, Алтай кыраайын, Алтай Республикатын хабан туран РФ Арктика-Сибиирдээҕи регионнуттар СР бастайаанньай бөрөтэбинтэлистибэтэ» государственнай учреждениены тэрийэргэ быһаарылыыта.

СР Тас сибээстэргэ министерствота 10 күнүнэн болдьох иһинэн Сычев Анатолий Павловичы кытта бастайаанньай бөрөтэбинтэл быһыытынан контракт түһэрсиэхтээх.

Санга тэриллэ устаабын биэргэтилиннэ.

КИСТЭЛЭҢ ТААЙЫЫТА СУДУРГУ

ЫТЫК КҮӨЛ. Быйылгы курдук үчүгэй кыстык Таатта улууһугар буолбатаҕа быданнаата. Ол курдук, былырыын от үчүгэйдик үүнэн, сүөһү дэлэй аһылыгынан хаатчыллыыбыта. Бэйэлэриттэн ордорунан таатталар Бүлүү бөлөх улуустарыгар 1025 тонна оту уонна 137 тонна бүтүн бурдуту атыылаатылар.

Ол эрээри, статистика даанайынан, 1998 сыллаахха, аҥаныт сылы кытта тэҥнэтэхха, сүөһү ахсаана Петр Алексеев аатынан, «Харбалаах» агрофирма курдук бөдөн хаһаайыстыбаларга 1839 тобоҥон аҕыйаабыта киһини барытын дьиистиргэппэтэ. Итэ кистэлэҥ туоххавый?

Таайыыта судургу... Тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктаҕар бөдөҥ предприятиелар бытарыйыылара салҕаанар. Дьон уонсай баайтан-дуолтан бэйэлэрин проэттэрин ыыллар уонна бөаһынай хаһаайыстыбатын тэриналлар эбэтэр биирдэм бөрөлэрин ордороллор. Атыннык эттэхха, сүөһү ахсаана аҕыйаабатах, бас билиҥ биир көрүүтэн атыыгар коспут.

ЧЫАППАРАҦА АЛТАН САРЫН СЫЛА БИЛЛЭРИЛИННЭ

ЧУРАПЧЫ. Саха биллиилээх лингвиһа, литература Гавриил Баишев—Алтан Сарын төрөөбүт дойдутугар Чыаппара бөһүөлэгэр кини төрөөбүтэ 100 сылыгар аналлаах үөрүүлээх дьаһаллар ыытылыннылар. Нөһилиэннэ үүс өттө бу номох буолбут киһи олоҕун уонна үүс өрүттээх үлэтин кэнники эрэ сылларга билбитэ.

Самодеятельнай артистар Алтан Сарын «Айаннаабытым» көпсөөнүн сүнньүнэн бэртээхэй инсценировканы туруордулар. Кини туһунан ахтыылар оноһулуннулар. Тыа сирэн олохтоохторо 1998 сылы Алтан Сарын сылынан биллэрэргэ быһаардылар. Онон быйыл кини аатын үйэтитиигэ-кэкэ дьаһаллар тарыллаахтэрэ, кини уус-уран нөһилиэстибэтин үөрэтии салгыы ыытыллыаҕа.

Чыаппараҕа буолбут дьаһаллارга Алтан Сарын үтүө аатын тилиннэриигэ элбэҕи оногбут СГУ преподавателэ Василий Протодьяконов, филологическай наука доктора Василий Иллариионов, Гуманитарнай чинчийиилэр институттарын терминологиҕа отделын сэбиэдиссэйэ Владимир Лиханов уо. д. а. кыттыыны ылыллар.

ЧУРАПЧЫҒА — ФИЗКУЛЬТУРА АКАДЕМИЯТА

Дмитрий Коркин аатынан Чурапчытаабы республикатааҕы спортивнай орто интернат-оскуола директора Михаил Гуляев иһитиннэрбитинэн, бу оскуола баатыгар физкультура академията аһыллар. Коллектив кэкэ сыллар усталарыгар «Арктика цивилизациятын усулуобуйатыгар үөрэнээччиларын интеллектуальнай итэммэ физическэй оттүнэн уонна ааҥ дойду таһымнаах спортсменнары бэлэмнэһиннэ» программаны олохтоох киллэриигэ үлэлэҕэр. Соторутаабыта СР Үөрөөҥ министерствотын аналлаах комиссията оскуола үлэтин «үчүгэйдиэн» сыанналаата уонна бу оскуола баатыгар СР Физическай культураҕа национальнай академиятын аһыр кыах баар диэн түмүкпэ кэллэ. Оннук түмүгү Россия Физическэй культураҕа уонна спорка государственнай академиятын президиумуна кафедратын сэбиэдиссэйэ, профессор Евгений Замсков эмиэ оногордо.

1994 сыллаахха интернат-оскуола баатыгар Дьокуускайдааҕы 1 №-дээх педучилище физкультурнай отделениетын филиала аһыллыбыта. Манна билигин 74 студент үөрэнэр. Аҥаныт сылларааҕы филиалы бүтэрбит 25 эдэр специалист физкультура учууталларынан уонна тренердэриэн үлэлиллэр.

Билигин оскуола салалтата СГУ профессора, психологическай наука доктора Анастасия Окопешниковаҥы ыытыныран туһаныыах документтары бэлэмнэһиннэ дьарыктанар.

СИА.

САРСЫҺ—ААН ДОЙДУТААҔЫ ДЬИЭ КЭРГЭН КҮНЭ

ҮЛЭТТЭН ДЬОЛЛОММУТ ЫАЛ

Үлэттэн дьоллорун булбут үтүө-мааны ыал—Тарабукиннар биэргэ холбоһон олорбуттара 50 сылларынан дьоннөро-сэргэлэрэ, аймахтара, оҕолоро-уруулара эҕэрдэлиллэр.

Василий Елисеевич Тарабукин—дьиэ кэргэн аҕа баһылыга 1928 сыл бэс ыйыгар Мэлдьэхси нэһилиэгэр Улахан Эбэ диэн кэрэ кастуулаах алааска күн сайын хорбутэ. Кыра саҥыттан үлэҕэ-хамнаска эриллэн улаатыбыта. Сүт-кураан дьылларгa Намга отсун көспүттэрэ. Онно иккки кылааһы үөрэнэн бүтэрбита. Онтон ыал улахан дьону кытта тэҥнэ оҕус сиэтэччиэн, кэлин отчуттар звеноларын салайаччытынан үлэлээн, иистэнник, опыттаах салайаччы буола үөскүүтэ.

Василий Елисеевич үүс билиитин-көрүүтүн, үлэҕэ эриллибит опытын Эрилик Эристиин аҕатынан совхозка оттоһуутуна, кэлин оскуола үөрэхэтчиларын сайыннарыы сыныаланнарын тэрийиигэ анаабыта. Бастыҥ үлэтин иһин массыына фондатынан наҕараадаламмыта.

Кэлин үүс жалоһуун хонуу, ферма үлэлэригэр, сылгы иитиитигэр биэрбита. Коло күүһүн табатык туһанар, үлэ ньымэтин билэр буолан, дьонун-сэргэтин ытыктабылын ылбыта. Үүс сыралаах үлэтэ сыаналанан, Москваҕа Бүтүн Союзтааҕы Норуот Хаһаайыстыбатын Сиитиилэрин Быыстапкатыгар кыттыбыта. 1975—1978 сылларгa социалистическай куоталаһыы кыайыылаах-ааҕын знаканан, элбэх Бочуотунай грамоталарынан, үбүлүөйүнэй медальынан наҕараадаламмыта.

Холонноох доҕорун Варвара Константиновнаны кытта иллэхтик ыал буолан олорон 6 оҕону торотон, дьон өнөрөөн, «эҥээлээх эбэлэрэ» дэтэр ытык ыал аатын сүгэлэр.

Варвара Константиновна кыра саҥыттан тулаайах хаалан, үлэҕэ эрдэ үөрэммитэ. Эрилик Эристиин аҕатынан колхозка, совхозка маанытыксытынан эскилэ суох таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Үлэлиир кэмигэр сэттэ төгүл депутатынан талыллан, элбэх үлэни ыытыта. Үүтү ыаһыныгa биир фуражнай маахтан 3700 кг кирбиини ылара ситиспитэ. БСНХСБ кыттыылаҕа Варвара Константиновна элбэх мэччиты үлэҕэ тоҕуулаах бастыҥ иистэнник аҕатын ылбыта. Үтүө суобастаах үлэтин иһин Үлэ Кыһыл Знамята орденынан, үүс үбүлүөйүнэй медальларынан, Бочуотунай грамоталарынан, сыанаалаах бэлэхтэриэн наҕараадаламмыта.

Саха омук удьуорун хаганыат, ытык иистэрин чиистээхтик толорбут дьоһун-мааны үлэһит ыал аатын сүкпүт Тарабукиннар 50 сыл устата иллэхтик ыал буолан олорбут олохторо биһиги нэһилиэккэ үтүө холобур буолуон буолар. Кинилэргэ доруобуйаны, дьолу-соргуну баҕарабыт.

Б. АРГУНОВА,
дьиэ кэргэн специалиһа.

Хонтоҕо.

ОМУК БИҺИГЭ

Оҕону иитии, үөрэтии, үөҥүүр сүрүн эйгэтинэн дьиэ кэргэн буолар. Күннэҕи олох, үлэ, аймаҕаҕа, киһиэхэ сыһыан торонуут туох бэйэтин холобурунан оҕо ойуур-санаатыгар, этиигэр-хааныгар иҥэр.

Соторутаҕыта Г. И. Башарин аатынан Сылаг автерскай орто оскуолатыгар «Дьиэ кэргэн—омук биһиэ» диэн социальнай педагогтар семинардара улуустаҕы уорох управленнеттэн көҕүлэһиннэрэн ыытылынна. Семинарга Сылаг оскуолатын, нэһилиэк иһин-тэлбэлэр үлэлэрин уонна социальнай педагог М. Т. Михайлова төрөппүтү кытта үлэтин билистибит.

Сылаг аҕыс участиэвой бөлүүбэ хаһыс да сылын оҕо дорообуйата туһаайыгар сылы эрдэттэн үлэлэһэр эбит. Ол курдук, үөрэхэтчиларын кэтэн көрөн, бэлэмнэлээн диэтэхэ турбуран баран оҕону учуоткаа ыытаҕына, каждый кэмигэр профилактика быһыытынан эмтиилэр.

Оскуола музейын эмиэ олус сэҥээрэ, кэрэхсии көрдүбүт. Семинарбыт иккис аҥарыгар «Оҕону дьиэ кэргэнгэ иитии араас ньымалара» диэн оҥаҕас практическай дьаһалта спортивнай дьиэ кэргэн, уол оҕону иитэр, кэрэ эйгэтигэр үөрэтэр, оҕону үлэҕэ уонна өбүгэ үгэстэригэр иитэр дьиэ кэргэн үлэлэрин билистибит. Маныаха биэс дьиэ кэргэттэр бэйэлэрин оҕону иитэр ньымаларын билиһиннэрдилэр. Оттон кинилэр оҕолоро бэйэлэрин талааннарын, үлэлэрин көрдөрдүлэр, сэһэргэстилэр.

Хас биирдии нэһилиэк тус-туһунан үтүө үгэстэрдээх, өрөөн ойдоох, күүстээх-уохтаах, талааннаах, сатабыллаах дьоннордоох буолар. Бу дьиэ кэргэттэри көрө олорон. Сылаг нэһилиэгэ итии дьиэлиэктэртэн ураты—улууска саамай элбэх оҕуруот аҥын үүнэрэн хаһаанар, аймаҕа, кэлин сиэлэтинэ диэри дьаранник ойдообут нэһилиэк эбит диэн саанаҕа түспүт. Манна оҕону кыра саҥыттан йоганан дьарыктыыр дьиэ кэргэттэр уонна йоганан дьарыктаныы мэччиттар баар буолан эрдэлэрэ кэрэхсэтэр.

Нэһилиэк дьиэ кэргэттэрин сырдатыыга семинарга төрөппүттэр бэйэлэрэ эмиэ кыттыбыттара хайҕаллаах суол.

Бүтэһигэр этогурук остуолбаҥ социальнай педагогтар биилэрэ кэм тыын боппуруоһуйдар—оҕону, мэччиты иитиигэ саная атастастылар.

Бу семинары тэрийбит Г. И. Башарин аатынан Сылаг автерскай оскуолатын библиотекаҥ, буоллаан, коллегабытыгар М. Т. Михайловаҕа, төрөппүттэргэ социальнай педагогтар махтаныыларын тиэрдэбит.

Р. ТЕРЮТИНА, социальнай педагог.

Мугудай.

Бэйэтинэн холобур буолар

Бахсы нэһилиэгин ытык-мааны кырдьаҕас ааллаарыгар Герой-ийэ Клавдия Петровна уонна тыыл, үлэ ветерана Николай Николаевич Местников буолаллар. Кинилэр 10 оҕону көрөн-иитэн улаатыннаран үлэһит, ыал оҥортоотулар.

Клавдия Петровна кэнэ Эксилэ хочолоох Нам сиэттэн төрүттэах. Бахсы сиригэр 1960 сыллаахха кийинит буолан кэлэн 7 оҕолоон баран кэргэнэ эдэр сааһыгар соҕуһардык олон ангардас хаалан олох марататтарын көрсүбүт.

Николай Николаевич Бахсы төрүт олохтоох. Эдэригэр булчутунан, онтон кэлин бригэдьириэнэн үлэлээбит. Кини Клавдия Петровнаны—элбэх оҕолоох ийэни собулуу көрөн олохтоох холбоон иккис 3 оҕолоон, билигин 10 оҕолоохтор, 22 сиэмэхтэр.

Клавдия Петровна идэтинэн медсестра. 1953 сылтан бочуоттаах сыныаланнга тахсыан диэри араас эмп тэриллэриннэн, ол иһигэр Нам улууһугар саллык, харах баһыыһаларыгар сиэстэрэнэн үлэлээбита.

Ийэ кэнэ, хотку майгыта, эйэҕэс-сайаҕас майгына оҕолоругар холобур буолар. Кини асчыт бэрдэ, уусуран тарбахтаах иистэнньэҥ, баайар, оҥуор анньар, накраменнан дьарыктаныыр. Астаабыт тордун дьаарбанаҕа былдьаһытыкан ааллар, араас сиэдэрэй оноһуктарын дьон-сэргэ биһирин көрөр. Сиэнэрэ кинн тиэнит таҥастарын таптаан таҥаллар, оҕолоро өҥуордаабыт чаппараахтарын кэрэхсэ тыыннан ыйыллар. Бэйэтэ уруһуйдьут буолан, оҕолоро кыра эрдэхтэриттэн эмиэ уруһуйдуулларын сөбүлүүллэр.

Дэгиттэр талааннаах ийэ дьиэ иитиннэк оҕолоругар, сиэнэригэр холобур буолар.

Е. РЕШЕТНИКОВА,
дьиэ кэргэн специалиһа.

Улууска дьиэ кэргэн күнүгэр аналлаах нэдиэлэ

ЫАМ ЫЙЫН 15 КҮНЭ

1. Аан дойдутааҕы Дьиэ кэргэн күнүн үөрүүлээхтик аһыы: оҕо тэриллэриигэр, оскуолаларга Дьиэ кэргэн күнүгэр аналлаах линейкалар, кылаас чаастара, утренныктар.

2. «Дьиэ кэргэн—олох уйата» диэн быраабыыныктаҕы түмсүү көҕүлэтиттэн телевидениеэнэ биэриэ. Кыттыыны ылаллар элбэх оҕолоох, араас интэриэһинэй дьарыктаах, үтүө үлэһит дьиэ кэргэттэр.

3. Кэлин библиотека иһиэн Дьиэ кэргэн күнүгэр аналлаах тематическай кинигэ быыстапкатын тэрийиэ.

ЫАМ ЫЙЫН 17 КҮНЭ

«Дьиэ кэргэн күннээҕи түбүктэрэ» диэн «Маарыкчаан» телестудия ааллаах таһаарыыта.

ЫАМ ЫЙЫН 18 КҮНЭ

Үөрэх тэриллэриэн «Мин уонна мин дьиэ кэргэним», «Мин дьиэ кэргэнным дьарыга» диэн темаларга уруһуйдаах, прикладнай айымныыта быыстапкалары, ыйар үлэҕэ конкурстары, о.д.а. тэрийиэ.

ЫАМ ЫЙЫН 19 КҮНЭ

Дьиэ кэргэнгэ аҥаҕас аан күнэ: дьиэ кэргэн, оҕо уонна дьахтар баалаһыныатын боппуруостарыгар эпиэттэри уонна сүбэлэри биэриэ дьиэ кэргэн политиканын уонна социальнай көмүскэл управленнета (улуус дьаһалтатын дьиэтин 12-с кабинета, бастакы этээс).

ЫАМ ЫЙЫН 20 КҮНЭ

Олохтоох телевидениеэнэ биэриигэ «Оҕо иитиитэр педагог сүбэлэрэ».

ЫАМ ЫЙЫН 21 КҮНЭ

Дьиэ кэргэнин быланнымыр кабинет иһиэн консультациялара, сүбэлэри биэриэ.

Парикмахерскайта («Күннэй» КП), баанньыкка чэпчэтиллээх өҥөнөн туһаныыны тэрийиэ.

ЫАМ ЫЙЫН 22 КҮНЭ

Атыылаһыныыктаҕы концерт. Ыытыллар спрэ—кинн болуоссат. Тэриллэриэн, нэһилиэктэриэн ер сыл бириэ олорбут, сэрии кэмигэр холбоспут, интернациональнай, элбэх оҕолоох, саҥа холбоспут ыаллары, Герой-ийэлэри эҕэрдэлиэн, чэгиэнэ.

Улуус бары олохтоохторун бу ыытыллар Аан дойдутааҕы дьиэ кэргэн күнүгэр аналлаах дьаһалларга кэхтиэх кыттыыны ыларгытыгар ыҥырабыт.

Тэрийэр комиссия.

КЭРЭХСЭБИЛЛЭЭХТИК

Улуус үрдүнэн ыытыллар ыраабырдыы ыйдарыгар кыттан И. Д. Субуруускай аатынан Болтоно орто оскуолатын биологияҕа учуутала Михайлова Х. Д. салалтатынан экологтар болохтэрэ «Чол, чэбдик олох—кэскилбит түһэ» диэн нэдиэлэни ыытта.

Нэдиэлэ «Доруобай ыччат—норуот кэскилэ» диэн конференцияҕа сиҕаланыа. Манна экологтар «Уу—олох тыына», «Бэйэ туругун бөҕөргөтүү ньымалара», «Арыгы содула», «Эдэр саас—олохпут тускула» диэн дакылааттарынан кытыныылар. Арыгы содулугар тестэр, холобурдар суоттаныллар.

Кыра кылаастарга «Ыт—киһи доҕоро, ол эҥэрэ...» диэн темалаах дьаһал ыытылынна. Манна оҕолор бэйэлэрин түөрт атахтаах доҕотторун аҕалан «Саамай сымса ыт», «Саамай ойдоох ыт», «Саамай толоруттаах ыт», «Саамай кырааабай ыт» диэн аттар иһин күрэхтэстилэр. Түмүгүн кыайыылаҕынан VI кылаас үөрэнээччита Слепцов Илья Доҕор диэн аттаах, кырдьык да, доҕор буолбут ытыныын таҕыстылар. Ол кэнниттэн учуутал Христина Дмитриевна ыт буортутун уонна ыты иитии бырааблаларын туһунан кэпсээтэ. Нэһилиэк дьаһалтатын специалиһа М. Д. Лебедева ыты иитиигэ административнай ирдэбиллэри кытта билиһиннэрдэ.

Үһүс күн экологтар ойбону ыраастаһыыга көҕүлэһиннэрии нэһилиэк бүттүүн ойоон, трактордарынан күөллэри, Таатта үрэҕи ыраастаһыы ыытылынна.

Бу күн кыра кылаастарга айылҕаҕа тапталы иитиэр сыаллаах «Күөх суугунум ыгыраҕ» конкурс буолла. Ону экологическай болох кыргыттара Сусанна Слепцова, Лия Кропникова, Уля Картузова иилэстилэр-саҕалаатылар.

Төрдүс күн «Айылҕа уонна киһи» диэн аттаах улахан кылаастарга тохтобулларынан айан ыытылынна. «Оҕуруот астара—доруобуйа төрдө» тохтобулга оҕолор биһиги усулуобуйабытыгар үүнүөн сөптөөх огурсу, помидор суортарын быыстапкаларын көрдүлэр, оҕуруот сиэмэтин хайдах таларга үөрэнилэр, оҕуруот астара доруобуйаҕа туһаларын туһунан иһиттилэр-билилэр. «Бит, Билгэ, Таҥха» тохтобулга хаҥыыр ыйга, сылга төрөөбүттэриэн дьоллоох чыыһылыларын, мастарын, таастарын, майгыларын-сигилилэрин кытта билистилэр. «Бэйэ туругун бөҕөргөтүү» тохтобулга эмтээх үүнээйилэри хомуйууга сүбэлэр этиллиннилэр.

Бэйэ туругун «Оҕокко» ньыматынан хайдах бөҕөргөтүүлэри, ачыыктаах ыраастаныыны, быстах ыарыыны дьиэ усулуобуйатыгар эмтэниини иитэриэхтиилэр. Бүтэйик тохтобулга «Киниэхэ лихорадка» диэн интеллектуальнай оонньуу ыытылынна. Кыайыылаахтар кинигэлэриэн наҕараадаламмыылар.

Субота күн нэдиэлэни түмүктүүр биэчэр буолла. Манна чэбдик олоҕу пропагандалыыр «Сырдык ааптыка» общество чилиэннэрэ кыттыыны ылыллар. Бу общество 12 уоллаах III кылаас коллективын (учуутал А. Н. Егорова) кытта оскуоланы бүтэриэхтэриэр диэри шефтэһиилэрин дуогабар иһин баттаммыт. Салгыы оҕолор арыгыны, табаҕы, наркоманияны утары илдьаттарын көмүскэһиннэрэ, чэбдик олоҕу пропагандалаан реклама-конкурстара буолла. Биология, химия олимпиадаларыгар оскуолаларын чиэпин курдуттун көмүскүүр, чэбдик олоҕу пропагандалааһыныгa актыыбынайдык кыттар оҕолорго ойдэбүнньүн бэлэхтэр туттарылыннылар.

Бу курдук Россия үөрүүрэ туйгуна, үрдүк категориялаах учуутал, оскуола эстетическай циклэлээх методическай бөлөҕүн салайаччыта Христина Дмитриевна Михайлова оҕолору эйэлээх иитэр-үөрэтэр нэдиэлэни ыытыта кэрэхсэнэн эрэ сох.

М. ИВАНОВА, Болтоно.

Кининэн киэн туттабыт

ОЧЕРК

Чурапчы сэлиэннэтин управлениетин 1998 сыл муус устар ый 28 күнүнээҕи 33 №-дээх уураах

ЧУРАПЧЫ СЭЛИЭННЬЭТИН СЕВЕРНЭЙ УУЛУССАТЫН УЛАРЫТАН ААТТЫЫР ТУҺУНАН

Аҥа дойду Улуу сэриитигэр албан аатырбыт снайпер, икки Кыһыл Сулус, 6 бойобуой уонна үбүлүйүүнэй медаллар кавалердара, Румынияны, Болгарияны, Польшаны, Югославияны босхолоспут хорсун сэрчиҥ ФЕДОРОВ Георгий Константинович үтүө аатын үйэтитэр иннитэн уонна Болтого иэйилээгин дьаһаллыбыт туруорсуутун ылынан, сэлиэннэ управлениета УУРАР:

1. Албан аатырбыт снайпер Федоров Г. К. олорбут, үлэһит буолбут, балыгын биэргэ тиэрдибит быраата Федоров Константин Константинович, балта Федорова Пелагея Константиновна олорор Чурапчы сэлиэннэтин Северной улуссатын **Федоров Георгий Константинович аатынан** уулуссаҕа уларытан ааттыырга.

2. Уулусса аата уларыйыытынан сибээстээн, ити уулусса олохтоохторун адырыстарыгар туһаайыллыах уларытыылары оҥоруллоругар Чурапчытааҕы федеральнай почтовай сибээс узелын (начальник Михайлов А. И.), «Сахателеком» ГП Чурапчытааҕы филиалын (начальник Васильева С. Д.) сорудахтыырга.

Чурапчы сэлиэннэтин управлениетин начальника САРГЫДАЕВ А. Р.

БОЛТОГОҺО Куртулдьуй диэн алаас баар. Илин оттугэр саасы кус, күһүҥҥү көчөх, таптаан түҥэр тоҥурук, дириҥ куоллах. Ол тулата уонна арҕаалыы-хоту хоноор үчүгэйдик үүнүүгүнэ үс оту холку биэрэр ходуһа. Халдьаайыгар 6–7 буут бурдук кэлиэх солбуйуннаах. Тула үрүйэтэ харыйата мачыгыр сиргэ бардэ. Быһата, биир ыал оттоноо-мастаах олоруох сонтоох сиргэ.

Былыр манна Суодарап Уйбаан (Маачык) суоҕу-ас ниттэн олорбут. Кини суос-соҕотох Өкүлүүн диэн ыыстаах ханыы аймахтыттан Сассиниэртэн Костөкүүн диэн кырдьык уолу ылан сиитит. Таптаан: «Мин оҕом биирдээҕиттэн кыанар, биир кууспах буолар уол», — диэн ымманыйара үҥ. Уол улаатан ити алаһыгар баланан туттан, Кулаковскайдар ыыстарын Маайа диэни көрсүн ылан Маачык уларыт буруотун салҕаабыт. Хоноохтоох үлэһит буолан, суоҕу-туо-аҥын эйбэтэн, сэниэ ыал ахсаанынан киирбит. Итинник ньоҕ-дьаҥа суох олордохторуна көрсүнэ Маайа, онтон ийэлээх аҕата сааныран, марыйах буолан сыа эрэ быысаһан ололлор. Ахтардас аҕа уонна саанын сиҥэ ылык улахан кыыс Маайа көрүүлэриэр Дьөгүөр диэн уолчаан, киниттэн үс сыл балыс Өкүлүүн диэн иитиэх кыыс хаалбыттар. Ити кыһалҕалаах кэмнэр Костөкүүн чугас ыаллара Суодаҥ Боҕдоктаах ыыстарын Бөкүүйаны көрсүн ылбыта.

—Убайым Дьөгүөрдүүн куруук биэрэ сылдьарбыт, — диэн кэпсэппитэ Өкүлүүн. Акулина Ивановна Лебедева—Федорова. — Ыалта өбүгэни дьаһалынан Болтоноҕо Арылаах өскүлэтыгар үөрэнэн кини тордус, ким иккис кылааһы бүтэрбиппит. Убайым үөрэҕэр улахан кыһаммыылаах, кинигэни эккирэтиһэн туран буолан аҕар этэ. Туох билбитин биһиэхэ кэпсиир буолара. Эйбэх санаата суоҕун да ийин, иннитэн сайаҕаҥ, миигин мэлдьи аҥыаара-харыйыыбара.

Өтчоларгэ Костөкүүн «Оруҥкуо», кини Сталинов аатынан колхозтарга бастын таһаҕастыт, сайыныы удаарыннык отчут-маспыт этэ. Дьөгүөр тордуйу бүтэрэрэ, кинилэр сыстан тоҥсуо үлэлэспитинэн барбыта, колхоз сүрүн үлэһитинэн аҕалыллар буолбута. Оттоон Чурапчыта сэмэйэмэ (ШКМ) бүтэрэн баран хонуу, суоҕу ниттэтин үлэлэригэр сылдьар оолорторон биир бастакынан хаста да бириэмийэлэммита. 1931 с. колхозка суотчутунан анаабыттара. Ол үлэтигэр сыстан, дьон-сэргэ биһиргэһиэҥ ылан эрдэҕинэ кэлин бөлөхтөөх советскай-хаһаайыстыбаннай үлэһит буолбут В. П. Харитонов балыгын көрөн, сөбүлээн, кини көрдөтөттэн соҕуруу үөрэҕэ барарыгар сүбэлэппит.

Иркутскайга тыа хаһаайыстыбатын институтун ийнэн тарааллыбыт аҕыс ыйдаах курсу ситиһиилээхтик бүтэрэн экономист-былаанныаччы идэтин ылан госбанка кредитнэй инспекторынан, онтон райсовекка сир салаатыгар, сылгыны статистика ороҕуоннаах инспекторынан үлэлээбитэ. 1938 с. Таатта госбанк колхозный, кредитнэй инспекторынан анаабыттара.

Ити үлэтигэр тордус сылын үлэлии олордоҕуна Аҥа дойду сэриитэ саҕаламмыта. Хаттын курдук бөдөҥсөлөн, колхоздар ыһыахтарыгар алгыс-атах ааттыуларыгар бириэстэри хомуйар эдэр киһи 1941 с. бааҕын ыйын 6 күнүгэр Кыһыл Армия кэккэтигэр ыытыллар уонна 1942 с. олунньу саҥатыгар Новгородскай уобаласка Старая Русса таһыгар Хотуулуу-Арҕаалы фронт 188 стр. дивизиятын 580 стр. полкатын автоматчиктарын ротатыгар тиийэр. Тута Старая Руссаны босхолуур ийин хаан тохтуулаах кыргыһыыларга түбэһэр. Куорат уулуссаларыгар ииртэлиннииртэлии тоттоҥу бырааҕыллаллар, обороналарга күһэллэлэр.

Кулун тутарга фронтка снайперскай хамсаһыан саҕаланар. Муус устарга 580 стр. полкаҕа 30 бөрөн ытаччыны сүүмэрдээн бурат булчута старшина Ж. Е. Тулаев командирдаах снайпердар заводтарын тэрийэллэр. Георгий Федоров (Дьөгүөр фронтка ити аатынан киэҥник сураҕырбыта) онно хабыллыбыта. Іһё ангара снайперскай дьыала бары ыкпыктарын-ыкпыктарын баһылаан, мам ыйын 1 күнүгэр автоматнай рота политрука В. Н. Окрутин батыһыннарыылаах Георгий бастакы сорудаҕын толоро бырбыта.

«Іардаах хаарынан сылан киирэн бэлэм окопаҕа таһан сыттыбыт, — диэн ахтара бэйэтэ. — Мин ориентирбар 120 метр холобурдаах сиргэ немецтэр хаамсаллар. Куттамматтар. Уон буолан аҥаары тириэллэр. Мин отор-отор: «Хаһан ытабын?» — диэн ыйытабын. Политрутун көнүллэбит. Үрдэлэ ыйа иккэ салгаат батыһыннарыылаах офицер ийэрэ кэстүбүтэ. Кинини сыалбар ылбытым. Окрутин: «Чэ, ыт!» — диэрин кытта тыынарбын тохтотон чыбыстым сыыйа тардабын. Офицер умса хоруйар, оҥу дарбанытынан батыһан испит иккэ салгаат, рациэрдэрэ утарыа испит немец тэлгэн түһэллэр».

Өчоларгэ 188 стр. дивизия политотделын начальника генерал-майор Г. И. Шинкаренко «Несущие факелы» диэн мемуарыгар маннык суруйар: «Окопалар уонан түолбуттарга. Фрицтэр хаалар эмэ уоҕа сылдьан тахсыахтаахтара. Халлаан сырдыар диэри хайаан да позицияны бүлүөхха, эйиэхэ наада. Ол түүн Тулаевы кытта снайперскай бултаһыыга кини көрөөччүлэрэ Соловьев, Манилов уонна Федоров тахсыбыттара. Уоруоллаан бүөтүн түүн тоҥуйбуттэр. Тулаев ол түүн рекорду олохтоон алта фашиһы суох оҥорбута. Итиннэ кини көрөөччүлэрэ үчүгэйдик сэриилэспиттэрэ диэн иннік комиссара телефоннаабыта».

«Мин снайпердыыр кэмнэр бүтэннік түмүгүнэн 120 фашист салдаттарын уонна офицерларын олорбутум туһунан снайперскай ахсаанныар сурулаабыт этэ. 1943 с. саахалтар иннік знамя ылбыта, онно мин знаменосец буолбутум. Ол күннэн снайпердыыр идэбиттэн уурайбытым», — диэн суруйбута Георгий Константинович ахтыытыгар.

Георгий Константинович остовуу Иіэ дойдуттан үүрэн баран, салгыы Польшаны, Болгарияны, Румынияны, Югославияны босхолоспута. Кыргыһыы хонуутугар түөрт, ол ийэтэр иккиэн ыараханнык, бааһырбыта. 1942 с. Сычевка дириҥэтигэр босхолоһуулаах остоох ручной пулеметун расчетун устубутун, 25 салдаатын уонна офицерын кыргыбытын ийин «Хорсунун ийин» медалынан, 1943 с. олунньуга Рамушево дэриэбинэ ийин кыргыһыыга түс бэйэтэ 8 фашиһы кыдыйбытын, станковай пулемету суох оҥорбутун, рота командира олбүүтүгэр кинини солбуйан кимэн киирбиппэ хаачыйбытын ийин Кыһыл Сулус орденынан, Днепри туораһыттан Днепр уга кытылыгар кыргыһыыга рота парторун быһыытынан байыастар бойобуой дьулуурдарын ороҥ кэтохнуттэн, бойотинэн холобур буолан хорсун-ходуот быһыыны уонна тулууру көрдөрбүтүн ийин иккэйин Кыһыл Сулус орденынан наҕараадаламмыта. Кини түөйүгэр «Снайпер» значок кэлумүрдүүрэ.

Германскай фашизм биир тыла суох баҥнэннэ Польша сиригэр сылдьан истибитэ. Сүрөҕэ түөйүн ийиттэн тоҕо көтөн тахсыахтыы ере дохсубута.

1945 с. алтынньы бүтүүтэ Георгий Константинович Федоров төрөөбүт-уоскэбит Чурапчытыгар эргийэн кэлбитэ. Аҕата Болтого Дьуоҕалатыгар таайдарыгар Кэрэмэһэнтэрэ үс оҕотунуун дьиэнэх олороро. Быраата, билигин уон оҕо аҕата, үлэ ветерана Константин Константинович Федоров ол туһунан маннык кэпсиир:

—Хоту көнүүттэн ордон, Сталин аатынан колхозка үлэлээн дохуот сыыһа пахсан, суоҕу киттэн сиэ үлэлээн, ыарыыны-таҥнаны олорорбут. Убаммыт-дьоҥ кэккэтиэнэ аҕаа-таҥнаа олорорбут. Ыам-дьоҥ кэккэтиэнэ аҕаа-таҥнаа олорорбут. Убаммыт Дьөгүөр ордендарын, медаллардын нилммит байым Дьөгүөр ордендарын, медаллардын нилммит байыыннай таҥастаах, чымаданнаах ниирэн кэлбитиэр балаҕаммыт ийэ сырдыы туһугэр дылы гымыта. Мин адъынйдэрбиппин үөрүүбүттэн ытаан ыллыбыт быһыылаах. Кыра кэйиини амсайдым, көрүү-истии, үөрүү-көтүү бөҕө буолбута.

Өчоларгэ албан аатырбыт бойуннары биэчэр тэрийэн, чэстэн көрсөллөрө. Болтого Харбалаттыгар комсомолдарыгар дьиэҥэ ыаһыллан дьоно-сэргэтэ Георгий Константиновичы үөрэн-көтөн чэстэбит дьоро кэпсэлэрин баһыгы, өчотоохтор үөрэнээччилэр, учуутуйдар ойдуулбут.

Бойобуой суоллар ыардарын тыыннарын толук ууран туран биирэ тоҕо солоон аастыттар мэлдьи убайран туран биирэ тоҕо солоон аастыттар мэлдьи убайран туран биирэ тоҕо солоон аастыттар мэлдьи убайран

Көстөөн — буойун, болуотунньук

Бүгүн кэпсиир кэйим К. Н. Адамов—Костоон аҕата. Николай Наумович Адамов—Лөһүтүү Нькулай Таатта үрэх баһыгар Анхайдаах диэн алааска кыстыктаах, Чорохтоох диэн сайылыктаах быстар дьаданы кэйи иккэ кэргэнэн 12 оҕоломмут, олортон тоҕуһа уол. Ийэтэ Хайахсыт нэһилиэгин Куҥьминнар—Чаниньыстар кыыстара Анна Константиновна. Көстөөн уолаттартан алтыс уол. Ойор-тэбэр оҕо саала кыстык аллас кыраһа хаарыгар өйуор үктэн, сайылык күүх ньаассын отуттар күүлэйэн, кэнэ ньалыы кырдалыгар ылыйа сонньоон, сырдык уулаах кэлүкэтитэр сөтүөлэн чомподанан властаҕа.

Уолаттар барыа аҕаларын утумнаан бултуут, балыксыт бортэрэ, бөдөҥ-садаҥ, лиһигирэс тэтиэнэх дьон буола улаатыыттара. Кыайыгас-хотугас, сүрэхтээх-быстаах буолан, хара да үлэни үлэлээн үлэлэгиэнит дьон, барыа талбыт курдук чиэскэ, хайҕалга сылдьыбыттара.

Костоон Чакыр начальнай оскуолатын үөрэнэн бүтэрбита, ас-таҥас тиийбэт буолан салгыы кыайан үөрэнэ илиитэҕэ. Билигин Константин Николаевич: «Оччолорго кыра оҕолору кытта улахан, саастарын сиппит дьон кытта үөрэнэллэрэ. Сорох үөрэнэччилэрбит хаһыан бытыктарыгар чоҥчулаһа тоҥмут муустарын оскуола иһигэр киирэн харанга көрүдүөргэ ылгыы сатыы турар буоллаллара»,—диэн ахтар.

Төрдүҥ бүтэрээт, убайдарын кытта тэҥнэ Яковлев аатынан колхоз үлэтин бурҕалдьытын кэпитиэн барбыта, төбө да кыра саастаҕын иһин, хонуу барыа үлэлэригэр кыаһыннары-сайыннары бөҕүү үлэнит буола охсубута. Сэрии, сут-кураан сылларын 16-17 саастаах уолчаан сиппит-хоппут, үлэҕэ эриллибит туруу үлэнит буолан көрсүбүтэ. Оонньуур-күлүр оҕо саас олус түргэннин эдэс гынан ааспыта...

Константин Николаевич армияҕа 18 сааһын ситэт 1943 сыл бэс ыйыгар ыҥырыллыыбыта. Бастаан Буряатыа Киэхта куорат таһыгар Конной дивизиеҕа кавалерист быһыытынан сулуусналыыр. Монголияттан Советскай Союзка хаалбыт сылгылары арҕаа уобалыстарга атаарыыга сылдьыыбыта. Бөҕүр дойдулаах, Хонтоҕо нэһилиэгин киһита Старостин Михаил Николаевичтыын биирдэ сулуусналаабыттар. Итинтэн салгыы Константин Николаевич 1946 сыл тохсунньутуттан 1947 сыл тохсунньутугар диэри Соҕуруу Сахалыгыта 1075 №-дээх туспа тутуу батальонугар стрелогунан сулуусналаабыта. Бу сыл күүн тутар ыйга ахтыҥнаах аллаһыгар этэҥнэ эргиллэн кэлбитэ, дойдутун чэбдик салгыынан түөһүн толору тыыммыта.

Бу кэмнэ Яковлев аатынан колхоз бырабылыанньатын председателэ В. В. Кузьмин—Малахта Улахан Эбэҕэ сабыс-саҥа күлүүн дьиэтин туттара сылдьара.

Эдэр саллаат уолу тута итэ тутуута аналан кэбиһэллэр. Аны билигин Константин Николаевич бэйэтэ кэпсиэрин истиэҕит:

—Саҥа күлүүн маһа көрдөллөн, таһыллан, үлэтэ саҕаланан ыраатыыт эбэ. Убайым Элэгэнтээс, Күүтэкээһэптэр, онтон да атын үлэни кыайыах эйэлээх эр дьон, эдэр дьахталлар, кыргыттар үлэлии-хамнык сылдьаллара. Дьахталлар иккэр устуруустааһынна, хананнаакыылааһынна үлэлэбиттэрэ. Тутуу маастарынан аҥар аҥаҕа суох, баттыгынан сылдьар Николай Алексеевич Артемьев—Буочаас үлэлиирэ. Мин бастаан утаа Нькулаевскы Маннайгы диэн эдэр уоллуун таһар, сүгэр-кэтэҕэр өттүгэр сыыттыбыт. Акаарыбыт да бэрт эҥ, кайиргэттэхтэрин эйэ сиэ обургу, үөл бэрэбиэлэри иккиэйэҕин сүгэр этибит. Дьиэ иркинэ тахсан истэҕин ахсын үрдэтии далаҥа онохуллар, маастарбытын ол үрдэтиилэргэ Нькулаевскыйын хардары-таары көтөҕөн таһаарабыт, түһэрэбит. Бу сылдьан сыыйа бэйэм болуотунньуктуур үлэҕэ сыстан бардым. Күүнүүгэр саҥа күлүүн үлэҕэ киирбитэ, улахан малаһын буолбута.

Аны пилорама өссө кэлэ илитиннэ, бөрэбиэзин үрдүк лаабыска ууран баран, бөҕүр кэйи үөһэ бэрэбиэ үрдүгэр, биирэ сиргэ турэн эрбээн хаптаһын ааҕаһын таһаарарбыт. Мин Александр Филатовы кытта иккэн таҥсан хас да сыл хаптаһын хайытыытыгар сылдьыбыппыт, кимиэхэ да иннибитин бөҕэрбэтэхпит. Бобыыпыт, кимиэхэ да иннибитин бөҕэрбэтэхпит. Болуотунньук буолуубар Буочаас, Куттэкээһэптэр—иннилиэр, Александр Филатов улахан өнөлөөхтөр.

1980 сыллаахха бочуоттаах сыныьалаҥнан тахсыар диэри Константин Николаевич иаар тутууга үлэлэспит, 1969 сылтан коммунистическай үлэ удаарыстыбыта, райком, райсовет, колхоз, совхоз үгүс ахсаанньах гы, райком, райсовет, колхоз, совхоз үгүс ахсаанньах Бочуотунай грамоталарынан, Эдэрдэ сурукторынан, бириэмийэлэриннэн наҕараадаламмыта. Сэрии, үлэ ветеранын түөһүн «1941—1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитигэр кылбаанньах үлэтин иһин», үгүс үбүлүөйүнэй медаллар киэргэтэллэр.

К. Н. Адамов армиятын кэнэ бөрөн Н. В. Тарасов—Тоох Нькулай ыччат кэрэн ылбыта. Сэттэ оҕоломмуттара. Хомойуох иһин, таптаппаах кэргэнэ сэттис оҕотун быыһанаары эдэр саастыгар 1963 сылдаахха саас Чуранчы баҕаһатыгар сырдык тыына быстыбыта. Константин Николаевич ыччат оҕотун хотохпуттуун, эмдэй-самдэй сэттэ оҕо ортотугар соҕотоҕун хаалбыта. Уончалаах эрэ улахан кыыһа Анна: «Аҕам, аны хайдах буолабыт?»—диэбитинэн аҕатын атаҕын кууһа түһээхтэбитэ, аһыыга ылларбыт аҕа эрэйдээх сүрэҕэ төһөлөөх кыламмыта, дуоһата айламмыта буолуой...

Киин оҕолорун колхоз, совхоз хаһан да бүтэт үлэтин быыһыгар бэйэтэ көрөн-истэн улаатыннарда, сүһүөхтэригэр туруортаата. Эмдэй-самдэй бэйэлэрэ кыра дьон. Аанка Нирэ, Муоча кыраҥый бырааттарын, балыстарын көрөн-бэлэйдэн, дьиэлэрин истас үлэтин толорон каллаҥхтэрэ. Оҕолор барахсаттар барыа этэҥнэ улаатан, туруу үлэнитгэр, үөскүлэрэ туспа дьиэлээх-уоттаах ыаллар. Константин Николаевич билигин уон биир сиэн таптаппаах эйэлэрэ. Бэл Таатта улуһугар Баайаҕаа баар спэнэрэ сыл ахсын кэлэн күүлэйдэн, ахтылҕаннарын таһааран барааллар. Кэлиэхэ сиэнигэр эйэтин аатын биэрэннэр, оҕоннор улахаммыт астынан сылдьар.

Константин Николаевич 73 сыл кэмнэх хаарын кэтит саныгар түөрэн уулларгар даҕаны, быыны-таһа кэнэ, тэтиэнэх, үлэттэн ылитин ааарбат киһи. Кырдьаҕас саастыы пуска, күҥүгүү кэччэххэ хаамарын, туһахыырын сөбүлүүр, хаҕаан да илии тутуурдаах, оттук харалаах күөх далайыттан тахсаччы, эргиэ хара тыатыттан киирэччи. Чакыр нэһилиэгин ытык-мааны кырдьаҕастарыттан биирдэстэрин, ветеранын К. Н. Адамов—Костоон туһунан кылгастык билиһиннэрдэххэ ситиннник.

Николай ФИЛИППОВ, хаһыат общ. корр.

Снимокка: К. Н. Адамов.

Икки сэрии кыттыылааҕа

Ховук-сыл аастар-аһыан иһэр. Оку кытта 1945 сылааҕы эмиэ да үөрүүлээх, эмиэ да харах уулаах Улуу Кыайыы бырааһынныыга ыраатар-ыраатан, хайа-сах 53-с сылын быйыл бэлиэтээтибит. Ол ахсын Аҕа дойду сэриитигэр Ийэ дойдуларын иһин олохторун толук уурбут биир дойдулаахтарбыт аатырасуоллара, ордук оҕото-уруута, чугас аймаҕа-хаана сүүх өттүлэрэ, умнулла быһыытыйыах курдук буоллулар. Биир оннук киһи туһунан мин миэнтэн аллара тугу билэрбиэн ахтан-саныан аһыахпын сананным.

Павлов Егор Михайлович поруокка биллэр аата—Хантаах Уолэ. Киин Хатылыга «Кыһыл Партизан» колхоз чилиэнэ, сэриигэ барыан иннинэ сылгыһыт эбэ. Егор Михайлович—икки сэрии кыттыылааҕа. Олорбут, улаатыыт сирэ—Куурумса, эмиэ да Хааһы Алаһаҥыгар сайылыктаах эбиттэр. Н. Д. Субуруускайга саллаатынан сылдьыспыт, кэлин 1930 сыллаахха П-с Мэлдьэхси сиригэр тахсан Боссоойкону ыргыыга кыттыыны ылбыт.

Егор Михайловичы билэр дьон эмос көрүүгэ харсахабыра суох тыллаах-өстөох, турбут-олорбут, сиэхаһыах курдугун иһин, дьиҥнээн, сүрдээх элэксэй, үтүө майгыллах киһи эбэ диэн кэпсииллэрэ.

Кыһыл партизаннар өрөө диэри, колхозтар тэриллиэхтэригэр диэри буоллаҕа буолуо, саалларын-сэптэрин туттарбакка казактар курдук сайыннары кэмнэ хаһаайыстыбаларыгар оттоон-мастаан баран, кыһыын байыаннай таҥастарын-саптарын кэтэн, ыстыктаах саалаах, аттаах күҥүнгү мунхаҕа сылдьар буоллалара диэн Попов Егор Ильич бокуовньук кэпсиирэ. Оччолорго Хантаах Уолэ саалаах-саптаах, атын эмэлдьи ойута сылдьар үгэстээх эбит. Аҕатын Хантаах Мэхээлэни 1922 сыллаахха Чуранчыга Коробейниковтаахха тутан киллэрэн эт эттэччиэн үлэлэппиттэрин, оттон быраата Байбаас илии Лаазыта «кыыл» барбытын үрдүнэн, Егор Михайлович киниэлэри бастыспатах. Киин кыһыл партизан буолуутугар биирдэ үөскэбит табаарыстара барыа Н. Д. Субуруускай диэки турумматтара сабыдыаллабыт буолуохтаах.

Бу сэһэргэһиэмэр, ааҕаччыны салгыпат наадатыгар, Егор Михайловичы оҕо харахынан көрбүт түгэннэрбэр тохтуом.

Сэрии иннинэ биһиэхэ, Чуранчыга, дэс кэриэтэ да буоллар, маҕаһыынҥа арыы тахсаччы этэ. Оччолорго наар тимир буочукалаах тыыннаах ыскыыр атыылаахтара. Онно Хатылыттан Хантаах Уолэ киирэн холуочук хаһыытыы-хаһыытыы атын ойута сылдьарын көрөн, биһиги, оҕолор, куттанар этибит. «Оо, Хантаах Уолэ итирбит!»—диэн буолара.

Сэрии иннинэ Чуранчыга самолет түһэр хонуута Эбэ көхсүгэр—Таҥара дьиэтин анныгар эбэ. Оччолоргэ ПО-2 диэн икки кыанаттаах, биир мотордаах, летчиктэрин үс киһи олорор аһаҕас кабиналаах самолет ыаторы. Оку атыннык «кукурузник» диэн аатталлара. Собуоттаныарыгар пропеллерын аэропорт начальника Ф. С. Чуваков иннинэ үлэлэбит, аралаа, Недосиасов эбитэ буолуо, хаста эмэ эргитэн баран төлө ыһыгынаҕына биирдэ үлэлиир буолара. Оннук эрийэччиэн биирдэ Хантаах Уолэ буолбутун көрбүтүм уонна наһаа үөрбүппүн өйдүүбүн. Ол маннык эбэ: пропеллерын хаста эмэ эргитэн баран тутан туран:

—Бинилиэннньиэ!—диир.

—Есть внимание!—олорон эрэн летчик үөһэттэн хардарар.

—Хантаах!—диэн хаһыытыыр Егор Михайлович.

—Есть контакт—диэн летчик хардарарын кытта (арыт «От винта!» диэччилэр) собуоттааччыбыт пропеллерын ыһыктан кэбиһэр да, самолет үлэлэбитинэн барар. Дьэ, итинн истэ-иста биһиги Хантаах Уолэ бэйэтин үөхтэ дэҥэ-дэҥэ кулсүү бөҕө буоларбыт.

Егор Михайлович Павлов улахан хомуурга 1942 сыл бэс ыйыгар барбыта. Онно иэнэ Хатылы биэс колхоһуттан отучча киһини «хамаандалаан» киллэрбитин туһунан ийэбэр кэпсиирин өйдөөн хаалбыппын. Киин киллэрбит дьоно Социкультуре дьиэтин анныгар (ол дьиэ кэлин «Маарыкчаан» кинотеатр буолбута) олбуор аркатын таһытар үс колоннаннан стройдаан турар этилэр. Колонна саамай иннигэр Егор Михайлович завод командирын кэбии ылынан турара. Кырдьык даҕаны, гражданскай сэрии кыттыылааҕын, «кадровай» саллааты Егор Михайловичы нэһилиэк Сэбиэтин председателэ (Белых Нелагея Михайловна эбитэ дуу) старшайынан аныатаҕа.

Үс прицеп соснут тиһилиэтэх тракторга олордон атаарыахтарын иннинэ Майаттан кэлбит, атаҕын тахымытар диэри саппыылыйбыт полевой суумналаах военком Талах Күүгүө» (киток мистэтигэр) стройдаан турар дьону баалларын-суохтарын бэрэбиэркэлээн аатталарын ыытардаҕын ахсын: «Н»,—диэбитинэн военком каннигэр тахсан, бэйэлэрин туһаайыыларыгар саҥаттан туран иһэллэрэ. Онуоха:

—Павлов Егор Михайлович!—диэн военком ыҥырбытыгар дьоннон эрэ уратытын, сүр улаханнык, сүһүөхтэн:

—Ый-йа—диэт, хантах тыыннаат, чиг-чигиник лиһиргэччи үктэтэллэн бөдөҥ-садаҥ көрүнэхэ киһи стройтан тахсан эрэрэ харахпар бу баарга дылы.

Егор Михайлович Павловы биирдэ барсыбыт дьону кытта Уралга тиэрдибиттэр. Онно, Михаил Григорьевич Борисов кэпсиринэн, киниэ үс эрэ хонороот, гражданскай сэрии кыттыылааҕа буоларынан, быһа фронтка утаарбыттар. «Чуранчы буойун уолаттара» диэн кинигэҕэ сурулларынан, 171-с стрелковай дивизия 713-с стрелковай полкатыгар сылдьан 1943 сыл күүн тутар 14 күүгүөр 39 сааһыгар хорсуттар өлүүлэриэн сорин хомуутугар охтубут. Уҥуоҕа Новгородскай уобалас Киево дэриэбинэтигэр тутуллубут.

«Албан аат буолуохтун биһиги хорсун буойуттарбытыгар!»—диэн тылларынан бу кыракый бэлиэтээннэммин түмүктүүбүн.

Э. КУЗЬМИН, пенсионер.

Хатылы.

АЛТАН САРЫНЫ АХТЫЫ

ДЬОКУУСКАЙ. Республика күүнү чиэһигэр Эдэр интеллигенция союза Литературнай музейга саха бастакы интеллигенциэрин биир чаҕылхай бэрэстэбиитэлэ, төрөөбүтэ 100 сыла туолбут Гаврил Баишев—Алтан Сарын олоҕун уонна үлэтин тустарынан ахтыы биэчэрин тэрийэн ыытта. Биллэрин курдук, Алтан Сарын олоҕо суох репрессияҕа түбэһэн өлбүтэ.

СГУ преподавателэ Василий Протодьяконов «Тоҕус этиҥ тойуга» диэн кинигэтин бэлиэтээтэлин буолла. Бу лингвист уонна литературовед туһунан бастакы бэчэтинэй үлэҕэ киниэ сордоох-мунньах дьыҥата өйуулаппар, айымныылара уонна тылбаастара баалларын, Репрессия сыартибэлэрин кэргэттэригэр Семен Ермолаев «Алаас ортотугар соҕотох хатын» диэн спектакля туруорулунна.

СИА.

ТИҺЭХ САХА БУОЛБАТАХ КИҢИ

Түс былыргы өбүгэлэрбит ойуктарын сүгэрбат туутар бу тыйыс кырааҥа көлөн ыыталар, бөдөҥ өрөөн турар сүөһү-эс ыччат, сиэрдэрин-туомнарын ыччаттарыгар-остуолуктарыгар, эмиэ ыччат үтүөлэрин кэпсээн ыччаттар—биитигэр улахан ойуктарга сүгүрүйэр, үтүктэр ыарыыһэр суоду тутуспут диэн саныыбыт.

Хаанык бөдөҥ ойуун олоҥун шлэтэ, сэрэ-турна, этиҥэ, тыла-өс буоллаҕына эрэ туспа ойук буолар улахан ойуктарга сууруллан, сиэмэйдэн ыарбатын көрөн билэн сыриттахпыт. Өссө иннинэ өттүгэр, ортотуттан суох коллаҕына эрэ ойуктарга түрүннүк сууруллар ыытыллыахтаах диэн дьиксинэбин.

Мин эйэ тылбыт туругар быстах сиитэбин. Кырдьык, олох сайдыытын ыытар тыл эйэ сайдар ыйытыллыахтаах. Ол гынан баран, мин тылы үүрүйүү, киэбин алдьатыы, тиҥэрэр өлөрүү суолуван барыа суохтаах. Оттон биитин тылбыт билиҥэ турута олох алдьанан-үүрүлүнэн, уҥуулаах, ниэн-сүөн ыарыы кэрэ-биэлэ олороҕут. Билиҥэ саха үүс ыччат саха тылын билбит, биэлэ да сатаабат. Тыа дьоно уонна нуорат сорох кырдьаҕастарын, бэрт аҕыйах аҥаар тыл үөрэхтэхтэрэ эрэ тылларын туттан, харысыһан көрөллөр да, ордук ыччат дьоммут үөс-бастаанна бэрбэкэ ыччат, ойуук тылларынан улуу бэлиэбэ кэпсиэн, ньуобурдан, олох ыарыахтаах тыс өгөрдүлэр. Саҥардыыгыта Дьокуускайга «Кыскалта хардыы» диэн оҕолор күрэхтэһиилэриттэн ойоҕор тыа оҕолоро ыйаа үчүгэй идеяларын сахалыы олох сайдан кэпсээбэттэрин туһунан утуоҥай Таҥара Петрова улахаанык хомойон кэпсээта.

Республика улахан мунньахтара, официальнай бэлиитэр иэдэр ыччаттыы бараллар. Оннооҕор, кинэ кыһыйыах, телевиэнэргэ, радиоҕа иккэ сахаа утарыта көрсэн олорон ыччаттыы кэпсэтиллэр. Хаҥас эрэ тыа сирэ, саха дьоно олох суохтарын, ньаабыттарын курдук. Кырдьык, сотору эстэрбиттэн биттэнэллэр дуу? Чурапчы да радиотыгар, телевидениетигэр ыччаттааһыннар олбахтык өнгөлөхтөр.

Итиннэ эмиэ саха ыччатыгар сиэрдэ суохтаах диэбэтэхпин баран, саха киһитэ сахтан кытта төрөөбүт эйэ тылынан хол-бааччы сөпсөтөн сэҥэ этэн кэпсэтэрэ өссө эрдэх тэҥнэммэт. ньахтааллаах суол буолуут эбэ. Хайа уонна өмүкуутуя эрэ тутуу (гордость) да буолуох этэ буоллаҕа диэн. Дьокуускай ыччаттара оннооҕор Москваҕа баар тылларын «Саха» диэн бараан хлйаан да «Якутия» диэн ыччаттыы этэн, сурүйан тэйэллэр, ойуктарын урдуктүк туталлар.

Биилэгин эдэр дьоммут ньаалыы сиэрдэхтэриэ да, үксүн «бааһынайдыы» уонна бастаан ыччаттыы эйдээн баран тэтэру саахалыы тылбаастаан сиэрдэллэр. Онтуналара сыыһа-хаппы тахсар. Хопобур, ыччаттара үтүктэн: «Бүгүн сарсыарда», «Бүгүн киэһэ», «Бүгүн түүн» диэллэр, «Бүгүн» «бу күн», «күнүс» диэн эрэ эйдэбүнэ туттуллар. Сохаҥар «бу сарсыарда», «киэҕэрэ сарсыарда», «бу киэһэ», «аны киэһэ», «аны түүн» диэччилэр. Аны эйэҕэс дорҕоон уҥатыгыттан уонна дифтоннэрэ чуолкайдык ыытыллар. Иннь гынан, букатын атын тыл тахсан кэлэр. «Таптыыбын», «аҕаран аҕатыыбын» диэн «топтыыбын», «аҕалаа» «аҕатыыбын», «кэҥэтэх уол» диэнэ «кэҥэтэх ол», «уонна» диэнэ «онна» диэн, «ырыа» диэнэ «ыра» диэллэр. «Тапталлаа бэлиэтэ», «олохто таптаа» диэнэ олуттаастык саҥараллар.

Эмиэ ыччаттыыны үүрүтэн, этэр сахалыы тутуохун кэлэн туохтуурун бастаан этэҥ баран, дьо этэн не хоһоонун эрдэҕэстэнэ кэпсэн бэралаар: «Эҕэрдэлиибин кунду эйэбин тэрээбут күүгүнэн» Бэрэбит дьоллоох олоҕуй—диэллэр. Оттон дьиҥнээх сахалыыта «Күнду эйэбин тэрээбут хүн-түүн эҕэрдэлиибин!» Дьоллоох олоҕу бэрэбиэт» диэн буолуохтаах эта буоллаҕа дии. Сорохтор туохтуурун этэн ортотуттар ыаҥнар-эҥинэлэр ньаалаан хаһыгыыллар; «Ыллаабыта буолуо бу диэлэ» күүрсэбэ, «Ийэтин бэтэҥэ тойторуйа суурбутэ нуолуочуо»,—диэччилэр, сахалыы этэн ыччаттыы хабааннаах тутута алдьанарыгар туоскар-сэйдэр курдук саныыллар.

Кэнэҥи сылларга Чурапчыттан эйэ тылбытын оҥаччылаабар биир да үөрэхтээх киһи тахсыбата. Онон саха эйэ тылын торло, сүөнэ Таатта, Чурапчы дьонун тыла диэрбит аны Бүхүү эгэрэ кэсто. Тыа үөрэхтэхтэрэ барыа бүлүүттэн буоллахтар, быһаарыыларын да, орфографическай хо тылдьыттарын кэнилэр бэйэлэрин туттар кэмнэриэн өгөрдүлэр. Онон биитин сорох төрүт, эйэ тылхорбут түөлбэ тылын кэпсэр кыахтаныллар. Хопобур, Чурапчы, Таатта дьоно этэллэрэ диэн дьиэ тэйиэ. этэҥэтэ диэн титирик тэйиэ этэр буоллахтарына, тылдьыта этэҥэтэ диэн сүөһүгэ от тэлгэтэн эйэтэр сир, этэҥэтэ диэн дьиэ тэйиэ домнэт. Мин итэ туһунан ужуо этэтэ тылдьыкка көтөрүү өгөрэр сына хоҕотайдыгы өгөрүохпо диэн этэбин аҕыйах өрөспүүбүлүкэлэр уратыларын да сэҥэрбэтэҕэ. Онон итэ тылларбыт олох уҥуулубатахтарына, түөлбэ тылга кэпсэр кыахтаныыллар.

Аны Чурапчы дьоно «эйэлэ-барыа», «туруу-олоруу» диэн буоллахпытына, билиҥэ бүлүүлүү «эйэлэһиибэрэаҕына», «туруаҕыа-олоруоҕуо» диэн, «ол эрэгэрэ» диэн, «ол эрэгэрэ» диэн, «ол эрэгэрэ» диэн. Диэн олохсуйда. Соторуталаҕына «Саха» олохо» хаһыат редакциятыа нуньаҕар сорохтор: «Хаһаанга» диэрэ Аламов, Эрэ-

ФИЗКУЛЬТУРАНАН БАРЫ ДЬАРЫКТАНЫАХТААХПЫТ

Былыргы сайдыылаах дойдуларга кыһыл ойуохана, бэлэм-хорутуу эрэ оттуоран буолбакка, от-хаан оттуоран сайдыытын таһыма туруордуллар. Оттон ыччат хас биирдии саҥа физкультураҕа, спордуоран утуоҕаастыгы дьарыктаахтар буолбутуна туһунан зэбинит, телевидение ыстуу истибит, биилэбит. Тулалыыр аймахтыбыт, сэлиэнньит, уруут, аппит-уолбут ыытыбыт хас биирдии хаһан бэйэтин дорообуйатын көрүүлэр кэлэн ааспыт.

Кэлин сылларга физкультуурай улэйитэр аналлаах сорук турар. Үчүгэй кэтээсин ойуохана, от-хаан оттуоран эрчимнэх сайдыылаах, таҥнарыгар ыччат ыытыы баар ыарахаттары ааспыбыта, спорка уорэнэ-бэ үөрэнэччилэр оскуолаҕа физкультураҕа биилэстэриэ-бэриэхтэрин, хас сорааннарын биэриэхтэр. Ордук учуутал улэлээх физкультураҕынан улууска Дьаакыанова Н. Н. (Чэҥэр оск.), Сергеев А. А. (Үлэ уустанда гимназиета), Кожуров В. Н. (Ленин орто оскуолата) буоллахтар.

Республикабыт Президента Нагорнай М. Е. физкультураны, спорту ыыссыбайдык сайыннарарга диэн ыытыллыбыт-сыа түбэлгэлэрэ, биилэр улууска кэлэн сылларга кэтээхтэлэрэ, үөрэхтэлэрэ үөрүйүбэккэ, хас биирдии оно дорообуйатын туоратыллар от-хаан оттуоран бэлэрэ-түүрүгэр бодоҕоотуу ураанхыттан торуллар. Ол курдук, кыһыл уонна саас хас биирдии аҥа уонсай физическай бэлэмин быһаарар нормаларын сүүрүүлэргэ, перекладинаҕа тардыныыга, сыртан ыстанньыга, ыстанньыга, ыытыы быһаарар эрчиллиэхтэрэ нормаларын физкультура учууталлара тутуллар. Ол тэҥнэтэн хас биирдии оскуолаҕа тиһэх сайдыбыттан быһаараллар.

Оҥо дорообуйатын бэлэрэтүү физкультураҕынан дьарыктаах от-хаан оттуоран сайыннарыы, санитарнай гигиенаны билии уонна оны туһаныы, хайдах сатаан сылтаахтук айыыны уорэтии, спордунан дьарыктаарга үөрэтии физкультура учуутарыгар сыаллаах-соруктаах буолар. Спорт таҥнарыгар уосхотор ыытыллан эйгэт классный күрэхтэһиилэри, спортсмэн анкеторинаалары, ыстаны, спорт ветераннарын ыытыы нормаларын уоҕуо спорду, физкультураны агитацыйалыыр, пропагандалыыр дьыалаларын ыытыахтаахпыт. Сорохтор этэллэриинэ, оскуоха оҕолорунан абсолютнай кыттыылаах повлеженэй спартакиада көрүүнэрэ ааспыан, улуусут республикатааҕы күрэхтэһиилэрэ ыытыллыа. Аҥаардыы кытта 100 бырыһыан сөбүлэһэр-сөбүлэ буолуо. Уруут оонуук системаны улэлиир ордоҕоттан физкультура учуутала ааспыах кыһыар оҕолоо күрэхтэһиилэргэ бэлэмнэриэхтэн сөп буолбат эбэ. Оттон үүс таҥнары суох оҕолор дорообуйаларын туһугар сыыгы-кэм да болдьоҕотуо уурбат буолаллар. Оттоо биилэр үчүгэй учуутарга сылдьар, бэлэмнэах, талаанах оҕолор аҥа дойдуга бэлэмнэр Чуваашыстаабы республикаскай спортивнай интернат-оскуолаҕа киирэн тэриллэллэр, сылгы сылдьаллар. Маннык урдук квалификациялаах тренерлэр үчүгэй бэлэмнэх спортсменнэри цитаа таһаараллар. Биирдэ оҕолорбут аан дойду, Европа, Россия түүнтэлэриэхтэр ситиһиилэхтэрэ кыттыыларын иитэн уорэбит-итибит, ыытан туттабыт. Оҕолорго кэлэр сылларга республикаҕа 3 улахан соревнований бырааһынньыктар буоллуулар. 1994 с. «Эрэл» диэн национальнай хорутааннаах спартакиадаҕа 1. уорэнэччилэр 1 сайыгыр спортивнай ыытыыларыгар Дьокуускай куоратын кыайыыларыттан III, 1996 с. II республикатааҕы спортивнай ыытыыларга Дьокуускай куорат кыайыытын II миэстэлэрэ ылаттаныбыт. Итэ барыта биилэр спортивнай оскуолабыт тренерлэрэ физкультура учууталлаарыгар тиэрэрбит үлэлэрин түмүктэрэ.

Биилэр улуусутугар физкультурнай үөрэхтээх кадыр олус элбэх. Ол гынан баран, үчүгэй учуутал хаһыаһа кыратыттан, учуутал суолтата түспүтүттэн этэн үлэҕэ уоллук сылдьаллар. Ол эрэ эйдэнэр курдук. Тоҕо эрэ, ыччат, туруу эр киһи, ыыс ыраах элбэх хаартыстаах үлэҕэ эбэтэр коммерциялыы дьыраҕатаҕа барыа суоллаабыт? Ис суруктэриттэн бу үлэҕэ бэлэмнэлээх, ыччаттыт. Эдэр ыччаттыс ыччаттан сайдыытын табатык эйдүүр учууталлардыт хаалбыттара. Ыччат ыччат, элбэх оскуолаларга физкультура тиэйиэ буолан, аньыы-уоран суох дьон үлэлээн кэлэллэр. Итиннэ маннык бирдэмэҕэ интернат-оскуола (директор Гуляев М. Д.) Дьокуускайдааҕы педуниверситет филиалын встарыа, 1997 с. бастакы ыстуок физкультура учууталлара уорэтэн таһаарда. Оччо бэлэмнэр барыа оскуолаҕа анаа үөрэхтээх физкультура учууталлара үлэхтиллэриэх хоччулаах. Эдэр специалистэрбэтэн бирдэмэтэлэр хонтуруоллаах, сүбэлээн-ыытыы, соптоох усулуобуйаны тэриллэн үлэлэтэллэр. Оттоо баара үчүгэй туох да ыытыыта суох туорт истиэнэлэх курааах спортзаллаҕа киирдилэр. Үчүгэй сэлэллэр тыыллыыр, хаартыалар. Уонна ыччаттан туох үлэни ирдэтэхпиний? Үс-хаста суоҕунан ыччаттарыс ыыллыбат, ыраахтан үлэлэ ыытыллыбат. Ол сыыны барыа, ыстуок, бэлэбэтэрэ диэн бэрэбиэркэ ыытыы кэмнэрэ буолуо.

Маҥа-Хаҥалас улуустуун биир оскуолаттыгар ыстыы кэмнэрэ физкультура уруогар учуутал элбэх бадараан скелеттэлэрэ, эрдэҥнэ ыччаттэрэ, ыйбуруоттуулары туолуммэтэх кэрэ хаартыа, хайдах буолбутуна мэйиэ-ыыныыгар: «Терроористэр атыылаан бэрэбиэттэрэ, ...дьабыт. Оттоо биилэр дабаҥа эрохорбутуттан оҥоорбут буолуох сыыгыйах ыччаттар ааныыуттар. Ол эрэ ыччат физикэтэ буохбакка, дьаныгар сөпкөтөр. Маннык дьыаланы физкультура сүүрүн-көтөн тэрийиэ-ыыттэрэ ыыстарыан, тэриллэн иннэ. Ол дорообуйатын туоратыллар, от-хаан оттуоран сайдарыгар ордуйта туоратыллар. Дьиэлэрин ыйыдук тэриллэриэхтэр ыйаастыахтаахтар. Дьиэлэрин ыйыдуктэриэхтэр, уһаабаларыгар спортивнай мунуоктарын, оҥоорон, ыйаабаларыгар спортивнай оскуолаларын ыччаттарыгар хыра эрдэхтэриттэн эрчиллэриэхтэрин ыйыахтаахтар.

Саха нацыональнай оскуолатын концепциятын этэрдиэн, ол, туох-хаанык иннинэ, туолуулаах дьиэнэ-уоттаах, ол, туох-хаанык иннинэ, уорэтэн билиох кэрэгэнэх. Итиннэ олоҥхаан, от-хаан уорэтии билиох кэрэгэнэх. Ол гынан баран, ыччат сайдыытын, ыйтыыта эмиэ ордуоҕан ыччат сахалыы ыыныыта, ыйтыыта, дьарыгы, спорт ыччатыгар, ыыныыта, хаҥсоныыны, дьарыгы, спорт ыччатыгар ыччат хорутааннаах хорутааннарын биилэр, сатыыр буолан уорэтэхтэхтэр. Сахаҕа ыччаттаа этэллэр, кэтэ-эх, сатыы-сыыс этэллэр. Ол гынан баран, ыччат туох ураатыгыттан, дьиэнэттэн биилэр, уорэтэрэ ыраах-тэрэ. Учуутал эрэ барыта сахалыы спорт хорутааннаах, сонноуулары сөпкөнэ билбэт. Ол гынан учуутал, сонноуулары сөпкөнэ билиэ, ол гынан сайдыыр, атыы да специалистэрэ аҥаан этэллэр, сайдыыр, ыйтыыта туоратыллар сахалыы уорэх кинигэлэрэ, ыстыыбыт ааныыллар. Ол эрэ, ыччат ыйыыта, ыйтыыта, ыйтыыта, ыйт

ЧУРАПЧЫ ОРТО ОСКУОЛАТА: АҺАҒАС ААН КҮННЭРЭ

Чурапчы орто оскуолата бэйэтин кизбинэн толору обоҕуттан олорор, үлэлиир. Сүрэҕэр кинэтэҕиннэах даҕаны сыал-сорук туруоруммат «туончаран» да ылар кэмнэрдээх.

Оскуолаҕа бинрдэстэрэ—муус устар ыйа этэ. Бу ыл доруобуйа ыйынан биллэриллэн, манна эдэх дьаһаллар ыытылыннылар. Ол аналы нэдиэлэлэриэн болыҥтэнэ. Холобур, бастакы нэдиэлэ «Правовой балиҥэ» аналлаах. Ол иитин ыйынан аһаҕас кылаас чаастара, оҕолору ыытта бинрдиллэн кэнсэтин ыытылыннылар. Оскуола ыалдьыттара—улуустааҕы ис дьыала отдэлыттан оҕо хоһуун инспектордара К. С. Атакова, В. С. Иванова манна саамай актыыбынай ыттыыны ылылар, бу күннэри ыытыстылар. Иккис нэдиэлэ «Көрөҥнүт күннэригэр» аналлаах уонна «Аһаҕас аан» күнүнэн тэмэктэнэ. Төрөппүттэр нэдиэлэ устата уруоктарга сырыттылар, тематическай семинарларга кыттыннылар итиэннэ, саамай кылаабынайа, олору бэйэлэрэ ыытан-сабалаан ыытыстылар, лекциялары, бэсиэдэлэри аахтылар. Үһүс нэдиэлэ доруобуйаҕа аналлаах. Бу дьаһаллар, биллэн турар, аналы үөрэхтээх, идэлээх улуустааҕы кинн балыыһа специалистарынан ыытылынна. Ордук хото оҕо доруобуйатыгар буортулаах дьаллыктар, үйэбит «маарыларын» туһунан бэсиэдэлэр ааҕылыннылар. Маныаха эрчтар М. П. Потапова, К. К. Нурсаварова, С. С. Сибирякова кыттыннылар.

Бүгүн балартаан «Төрөппүт нэдиэлэтин» туһунан кизэнник сырдатар тоҕоостоох. Төрөппүттэр кылаастарга аһаҕас уруоктарга сылдьыларын тэҥэ нэдиэлэ, этиллибитин курдук, «Аһаҕас аан» күнүнэн тэмэктэнэ. Бу күнгэ улахан дьаһалынан «Дьиэ кэргэн, төрөппүт, оскуола оҕо иитиитигэр оруоллара» диэн семинар ыытыллыыта буолла. Программаҕа көстүбүт буоллахха, сарсыарда 8 чаас 30 мүнүүтүттэн 12 чаас 10 мүнүүтүгэр диэри аһаҕас уруоктар, итиэннэ кэнниэ эрдэттэн күнүс 1 часка диэри аһаҕас кылаас чаастара буоллулар. Манна темаларынан арааҥыстылар. Холобур, «Куһаҕан кэмэлдьи—олохпут содулаа» диэн теманы ылан V—VII кылаастарга, «Саҥа олох» хаһыакка тахсыбыт «Оскуола оҕото тоҕо арыыны аһаарий?» диэн матырыйаалга VIII—XI кылаастарга кылаас чаастара ыытылыннылар. Күн диэки аттарыгар семинардар, төрөппүттэргэ оскуола педколлективын үлэтин билиҥинэрин, «Күөрэгэй» оҕо образцовай ансамбльин (салайаачыта Р. Р. Саввин) уонна «Вдохновение» спортивнай-бальнай үөкүү коллективын (В. И. Уарова) эстэрдэ концертара итиэннэ төрөппүттэр, үөрэнээччилэр уус-уран оюоһуктарын быыстапыата курдук дьаһаллар салҥаан бардылар.

«Аһаҕас аан күннэрэ» оскуолаҕа быйыл эрэ ыытыллар буолбатахтар. Ол эрээри бу кэлин ыытыллыбыт төрөппүттэри хабыы элбэҕиэн уонна дьаһаллара интэриэһиэйиэн, дириҥ ис хоһооннооҕуттан атыттардаҕар табылынна. Ол курдук, аттардас нэдиэлэ бүтэнэ күнүтэр кылаастар аһаҕас уруоктарыгар 158, аһаҕас кылаас чаастарыгар V—VII кылаастарга 143, VIII—XI кылаастарга 62 төрөппүт кэлэн ыытынна. Барыы кылаастар салайаачыта учууталлара «Аһаҕас кылаас чаастарын» урдук таһаарыылаахтык, араас формалаахтык ыытарга дьулуспуттар. Холобура, Е. И. Адамова салайар онустарыгар кылаас саҥа дьыалабыай ооньуу форматынан барда. Арыгы буортутун туһунан төрөппүттэри ыытта оҕолор дьүүллэстилэр. Кылааска бу темаҕа араас ыалаттар, сатирическай уруһуйдар, ис хоһоонноро суруллан ыйаммыттара сыалы-соругу ситиһиигэ улахан оруолланна. Төрөппүттэр В. Д. Попова, Г. Ф. Пермякова, Т. Н. Окошешникова, В. И. Трофимова ученийдэр, эрчтар этиилэрин, туллалыыр олохпуттан холобурдары аҕаллан көрдэтиигэ кытыннылар. Түмүгэр төрөппүттэр оҕолорго туллалыыр эйгэҕэ тахсар түктэри түбэлтэлэри тутатына таба сыаналыырга, саҥаны аһаҕастык этэ үөрэнэргэ, олоххо оҕо эрдэхтэн соптоох суолу тутуһарга баҕаларын эттилэр, алгыстарын тиэртилэр. П. С. Евграфова салайар ахсыстарыгар кылаас чаастыгар «Дети XXI века» диэн сценка туруордулар, араас ситуацияларга таабырыннар тайыллыннылар. Бу дьаһал төрөппүттэр салайан ыытыларынан ураты эмиэ ыытылынна. Кылаас чаастынан оҕолор 5 вуунаах эбэлэтэлистибэ ылынылар.

Улахан событиенан «Дьиэ кэргэн, төрөппүт, оскуола оҕо иитиитигэр оруоллара» семинар буолла. Маны төрөппүт Е. Д. Лазарева ыытан-сабалаан ыытта. Семинар үс группаҕа арахсан үлэлээтэ. Темаларынан лекциялары эмиэ төрөппүттэр бэйэлэрэ оҥордулар. Ол курдук, М. Н. Корнилов «Уол оҕону үлэйэн иитии», И. И. Яковлев «Дьиэ кэргэнигэр-аҕа аймахтыата», Н. М. Поселькая «Дьиэ кэргэнигэ оҕону иитии» уонна учуутал А. С. Яковлева «Оҕо характерын бэйэтэ иитиллиитэ» диэн лекциялары аахтылар. Семинар кыттыылаахтара, хас бинрдии ыал бэйэтин оҕото ойсаная өттүнэн дириҥ биилэлэх, дэгиттэр сайдыылаах буола улаатарыгар эмиэтиэйи сүгэрин саҥатын туран, сылгы оскуола уонна төрөппүт биирдэ үлэлиилэриҥэр алгыстаах тылларын эттилэр. Семинар ыытыллыбыт сыалын-соругун толордо. Оттон кылаабынайа—ол эбэтэр бу «Аһаҕас аан» күннэрэ сахалыы саҥаалара олоххо киирэн уонна оҕону иитиигэ аҕыйыылаах хардарыта биирдэ үлэлээбиппит иннинэ турар.

Р. ФЕДОРОВА.

БИЛЛЭРИН

Ыам ыйын 30 күнүгэр Хадаарга улуус рекордсменката Варвара Николаевна ДМИТРИЕВА 50 саастыгар аналлаах нэйилэн аһаҕас күрэхтэһиигэ жин сүүрбүт дистанцияларыгар ветеран-дьахталларга, дьахталларга, оскуола кыргыттарыгар ыытыллар.

Күрэхтэһиҥ усулуобуйатын маннык телефоннарга биленг: 22-191, 26-531.

Нэйилэк баһылыга П. В. БОЖЕДОНОВ.

АТЫЫЛЫЫҺЫТ

Высшай суортаах бурдугу, кууга—180 солк.

Кыһыл хортуоппуйу, кэнилэтэ—3 солк.

Ыраах арыытын, дьаһыыга -550 солк.

Тэриллэрэ кытта кэлин төлөбөрө дуоҕабар түһэрсэбит.

Чурапчы сэл. Красильников уул. 6 №-гэр эбэтэр 21-182 тел. биленг.

«Оптовик» ХЭО.

Ыам ыйын чэмэлкэй күннээх халлаанын, үрэхтэр халааннарын, кытар кыаттыах нуйгуорун, кус-хаас кыратын тыаһын, күөх от бысаарын, ама, ким хараҕын корбет-истибэт буолуой?

Үкүн кыһыны быһа саҥаа ахтыылаҕаннаах ыммыта онгостон айылҕаҕа сыыньаа түбэ, бултуу-алтыы, отуу уотун тула олорон көрсэтэ, саргаскийэ тахсар күүтүүлээх күннэр кэлиилэрэ хайа саха киинэтин сүрэҕин үөрүүнэн толорбото диэн кэлиэй.

Снимокка: кус ыыгыла, бултаах тугаах.

Т. Кардашевскай фотолара.

Эҕэрдэлиибит!

Ытыктыыр күндү көрдөхпүн, ийэбитин, эбээбитин, үлэ ветеранын, Чурапчы салаатын олохтоохун БАРАШКОВА Софьяны Герасимовнаны 60 саастыын туолбуккуттан иитиппит, истиппит эҕэрдэлиибит.

Эйиэхэ чэпчэн-тэбдик сылдьыаргар, сүбэлит-амаалыт, ийобуҥ буолаҥнын барыбытын үөрдэ-көтүтэ ыгыныҥ, дьоллоохтук олоруоргар баҕарабыт. Эйиэхэ сылыаныт, үтүө саанаг, кыһамныыр ийин махталбытын тиэрдэбит.

Көрдөхпүн, оҕолоруҥ, кийиитиҥ, кутуотуҥ, сиэнэриҥ Ваня, Марина, Алеша.

МАХТАНАБЫТ

Мин 70 саастыын туолбуккуттан кэйилиэхпэ баһылыта Филиппов Иван Иванович, үөрэхпит оҕолорум, чуолаан Тамара Николаевна Назарова, үлэлээбит оскуолам коллектива (директор Петров Егор Михайлович), улуустааҕы үөрэх управлениета, Сылыйалаах кинигэр ыытарын ыытан чаастыыбыттарыгар барҕа махталбын тиэрдэбин.

Эйиэхэ бука барыгытыгар үлэҕитигэр үрдүк ситиһиилэри, чэгиэн доруобуйаны, үһүн дьоллоох олоҕу баҕарабын.

Марфа Ермеевна МИХАЙЛОВА.

Хайахсыт.

Приложение к распоряжению администрации улуса № 118 от 3 марта 1998 г.

ПЛАН-ГРАФИК

проведения годового периодического технического осмотра автомототранспорта, тракторов, самоходных машин, прицепов к ним индивидуальных владельцев по наслегам улуса:

Хоптогинский, уч. Мельдехей—п. Дирин—18 мая
Болтогинский, уч. Кындал—п. Харбала II—19 мая
Хатылынский—п. Харбала I—20 мая
Мугудайский—п. Маралай—21 мая
Телейский—п. Телей-Дирин—22 мая
Окулунский, уч. Юрех-Кюсре—п. Джабыла—25 мая
Сылаанский, уч. Тоя, Бере, Улахан Кюель—п. Усун Кюель—26 мая
Кытаанахский—п. Киленки—27 мая
Кылаанахский—п. Арылах—28 мая
Хадарский, уч. Орта—п. Юрюнт-Кюель—1 июня
Хаҥхсытский—п. Туора Кюель—2 июня
Болугурский—п. Мыйдагай—4 июня
Соловьевский—п. Мырыла—5 июня
Алагирский—п. Чепара—9 июня
Бахсытский—п. Толон—10 июня
Чакырский—п. Толон—12 июня
с. Чурапча—пост ГАИ—с 1 июня по 30 июля

Начальник ОГАИ Чурапчинского УОВД
ст. лейтенант милиции МЕСТНИКОВ В. Н.

Кронников Филипп Данилович II

Биирдэ үөрэммит табаарыспыт, истис доҕорбут КРОННИКОВ Филипп Данилович II ыам ыйын 11 күнүгэр биһиги хаккэбититтэн олох туораата.

Кронников Ф. Д. 1946 с. Соловьев нэһилиэгэр колхозтаах карчыгыгар төрөөбүтэ.

1968 с. Субуруускай автыынан совхозка рабочайдаабыта.

1974 с. Саха госуниверситетын бүтэрэн хайа инженерин идэтин ылбыта. Үөрүҥ бүтэрээт, Уус-Майа ороҕуонугар «Джугджурзолото» комбинат «Юдинскай» карьерыгар үлэҕэ аҥаардыта.

1978 с. «Нежданинскай» шахтаҕа арыс сыл үлэлээбитэ— начальниктыбыан, кылаабынай инженери солбуйаччыбыан. Рудник кылаабынай инженерицэн ере тахаарылтыбыта. Бу үлэлэртэ Филипп Данилович производственнай ыымалар программалара үүнүүлэригэр саҥа техниканы уонна технологияны олохтоо киллэриигэ, кадрдары бэлэмнээһиигэ бидэр иллэҥэ киллэрсибитэ. Үрдүк көрдөрүүлэрин иһин «Почуот Знака» орденынан наҕараадаламмыта.

1986 с. «Джугджурзолото» хайаны байытар комбинатын директорын производствоҕа солбуйаччы. 1996 сыллтан Уус-Майа улуусун дьаһалтатын баһылыктын бастакы солбуйаччы.

Үлэлээбит кэмигэр салайаччы быһыытынан бросуойун, сэмэйдыы, дьоҥу үлэҕэ түмэр үтүө хаачыстыбалаахын көрдөрбүтэ. Саха Республикатын норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ.

1972 с. олоҕун доҕоро-Анна Ивановналыын ыал буолан 26 сыл устата эйэлээхтик-ийэлээхтик олорон 3 оҕону төрөппүттэрэ. Улахан уола Данил аҕатын туйаҕын хатаран хайа инженерин үөрэҕин бүтэрэн Солнечнай бөҕүөлэтэр улаатыр. Кыыһа Алена товаровед идэлээх, кэргэнниэх, уол оҕолоох. Кыра уола Гоша VII кылаас үөрэнэччитэ.

Табаарыспыт, доҕорбут Филипп Данилович Кронников туһунан сырдык өйдөбүл биһиги сүрэхпитигэр мэлдьи тыыннаах буолуоҕа.

ТАБААРЫСТАРА.

Күнду нэһилиэгин олохтоохо, тыыл, үлэ ветерана, сэрии иккиластаҕына отдообото

ПЕТРОВА Дария Егоровна

мэлдьи өйдүүн, дириҥник курутуйан туран, бары аймахтарыгар, уолаттарыгар, билэр дьонугар иһитиннэрэбит.

Кыыһа, уолаттара, кэйиитэрэ, кутуотэ, сиэнэрэ, хос сиэнэрэ.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Оҕолоругар, сиэнэрэригэр, аймахтарыгар Болугур нэһилиэгин дьаһалтата, «Мылдьаҕалаан» табаарыстыба бырабылыанньата.

—Күнду эдьиийдэрэ, эбэлэрэ Дария Егоровна өйдүүнэн оҕолоругар, кийиитэригэр, кутуоттэригэр, сиэнэригэр Чурапчыттан биирдэ төрөөбүт балта Варвара Егоровна Тритонова, кутуотэ Константин Иванович Монастырев уонна кинилэр дьиэ кэргэттэрэ, Дьокуускайтан Корниловтар, Хабаровскайтан сиэнэ, хос сиэнэрэ.

ХАҺЫАТ ААҒААЧЧЫЛАРЫГАР!

«Саҥа олох» редакционнай-издательскай холбоһук 1998 сыл иккис аҥарыгар маннык хаһыаттарга уонна сурунаалларга сурутуулуу ыытар. Сыаналара:

«Саҥа олох»—75 солк.
«Якутия»—180 солк.
«Саха сирэ»—180 солк.
«Кэскил»—22 солк.
«Юность Севера»—22 солк.
«Учуутал артыыта»—17 солк. 50 харчы.
«Учительский вестник»—17 солк. 50 харчы.
«Якутские ведомости»—80 солк.
«Сахада»—85 солк. 80 харчы.
«Кыым»—70 солк.
«Чолбон»—89 солк. 40 харчы.
«Полярная звезда»—76 солк.
«Колокольчик»—42 солк.
«Чуораанчык»—42 солк.
«Далбар Хотун»—38 солк.
«Забота» («Арчы»)—35 солк.

Суруттарыы болдьоҕо ыллыгас, тиэтэйбит!
Тел. 21-358.

Эҕэрдэлиибит!

Кыыдал учаастагын олохтоохун, улуус хас да төгүлүөх чемпион-суоппарын ПОПОВ Егор Егоровичы 50 сааскын туолбут үбүлүөйүгүнэн, кытаанах, эриирдэх-мускуурдаах үлэҥ—тимир көлө уруулун туппутун 20 сылынан биирдэ олорор түөлбэ ыалдьыоно эҕэрдэлиибит.

Убаастабыллаах Егор Егорович! Эйиэхэ туйгун доруобуйаны, эдэрдии уҥаабыт эрчимин, оҕо саһыан көрө көмпөрө аастыт, күндүтүк саныыр дойдутар дьоллоохтук олорорго, үлэлиирэр, дьиэ кэргэнэр дьолу-соргуну баҕарабыт.

Кыыдал олохтоохторо.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Хатыгыа дафет дьиэ кэлгэйүн (ис ыраабы 7,5х7,5 м) кырыһалаах, холуодалаах. Араамата, үрдүн иуостатын мастара баар. Уһаайбатыгар булуустаах, хотоноох, туалеттаах, күрүөтүн баҕаната туруорулуут.

1989 с. ЗИЛ-ММЗ-554, 1993 с. УАЗ-31512 сүүрэ сылдьар автомашиналары.

Охсорго, ыниньарга кэлүүлэр 10 саастаах сымнаҕастаты.

Сыанабыт чэпчэки. Билсэр телефоннар: 21-609 (үлэ кэмигэр) уонна 26-319.

x x x

Сүүрэ сылдьар, бортовой ЗИЛ-130 (северной вариант) автомашинаны. Сыаната чэпчэки. Тел. 21-007.

Тапталлаах кэргэнин, аҕабыт, эбэбит, бырааппыт, убайбыт, Саха Республикатын норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, «Почуот Знака» орден кавалера, комус промышленнаһыгар үлэ чиэпэрэ үлэлээбит

КРОННИКОВ Филипп Данилович II

Уус-Майаҕа соһуччу хомолтолоохтук өлбүтүн, дириҥник курутуйан туран, бары билэр дьоммутугар иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэнэ.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Кэргэнигэр, оҕолоругар, биирдэ төрөөбүттэригэр Соловьев нэһилиэгин дьаһалтата, Мырылаттан биирдэ үөскээбит табаарыстара.

—Эдьиийдэр Кронникова Мария Даниловнаҕа Алаҕар нэһилиэгин дьаһалтата, «Чыаппара» табаарыстыба бырабылыанньата, профкома.

—Аймахтарыгар Кроннинковтарга, кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэнигэр Чурапчыттан Степановтар, Неустроевтар, Гоголевтар, Феофановтар, Дьокуускайтан Уаровтар, Хайахсыттан Яковлевтар, Болтоноттон Кузьминнар.

—Дьокуускайга олорор кутуоттэригэр, бырааттыгар Кроннинков Николай Даниловичка, эдьиийдэригэр Кроннинкова Мария Даниловнаҕа, бары аймахтарыгар Дириҥтэн Посельскайдар, Чурапчыттан Ивановтар.

—Убайыгар Филипп Даниловичка, эдьиийдэригэр Мария Даниловнаҕа, бырааттыгар Николай Даниловичка аймахтара Аммосовтар, Дьячковскайдар, Назаровтар.

ҮЛЭҔЭ ЫҢЫРАЛЛАР

Чурапчы сэлэпиэтин «Береза» уһуйаанытыгар—бастах кэмнэ ампаарчыны уонна ньэлэкэни.

Улахан хааччыйыы кэпиэ.

СУТУКТЭННИБИТ

Чурапчыстаахаҕы 5048 №-дээх Сбербанк Хатылыстаахы филиалын контролер-кассирын тогурун, тимир (тас оттуттар «ф. Чур. отд. СБ № 5048/09», ис оттуттар контролер-кассир» диэн суруктаах) бочкэтэ сүүрүтүнэн, дьиэтэ суоҕунан аҕыллар.

x x x

Николаев Павел Егорович аатыгар бэриллибит водительскай дастабырыанньата, тех-толуону уонна паспорты булбуттар маннык Чурапчы сал. Полярнай уул, 37 №-тэр тиксэргитигэр көрдөһөбүн.

КӨННӨРҮҮ

Хаһыат ыам ыйын 7 күнүгэр нүөмэригэр бэчээтэммит «Дьаакын Маннымайан» диэн Афанасий Аммосов ахтыыгыгар автор алдаһынан иккис колонка алтыс абзаһыгар «Колин 1944—1946 сылларга Яков Иванович нэһилиэк Сэбиэтин исполкомун председателинэн үлэлиир кэмигэр...» дэммитин «...исполкомун председателин солбуйаччынан талыллан үлэлиир кэмигэр...» диэн көннөрөн аҕыллыахтаах. Я. И. Матвеев «Хонто» колхоз бырабылыанньатын председателиэн 1938 сылтан 1947 сылга диэри солбуллубакка үлэлээбитэ.

Таптаммыт ийэбит, эбэбит, Чурапчы сэлэпиэтин олохтооҕо, оробуоп бастакы трактористтарыттан биирдэстэрэ, тыыл, үлэ ветерана

ЛАЗАРЕВА Елена Антоновна

ыам ыйын 7 күнүгэр 79 саһыатар ыарахан ыарыыттан өлбүтүн, дириҥник күрутуйан туран, бары аймахтарыгар, дьоҥнэригэр, билэр дьонутар иһитиннэрэбит.

Кыргыттара, уолаттара, кийиитэрэ, сиэнэрэ.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Эрдэхэ ветерана Лазарева Елена Антоновнаны өлбүтүнэн оҕолоругар, сиэнэригэр, аймахтарыгар улэтребсоюз бырабылыанньата, профкома.

—Оҕолоругар, кийиитэригэр, сиэнэригэр аймахтара Кытаанахтан Лазаровтар, Чурапчыттан Захаровтар, Дьячковскайдар, Дьокуускайтан Дьячковскайдар.

—Кыыһыгар Чурапчыстаахы оҕо музыкальнай оскуолатын преподавателигэр Кириллина Клара Михайловнаҕа музыкальнай оскуола коллектива.

—Кыыһыгар Кириллина Клара Михайловнаҕа улуустаахы культура управленията, «Айыллаан» Сыныаллаат кинэ.

—Уолугар Кириллин Вячеслав Михайловичка, кин кэргэнигэр Леонаҕа, оҕолоругар Аннаҥа, бары аймахтарыгар Славаны кытта 1983 сылдаахха Чурапчы орто оскуолатын биирдэ үөрэнэн бүтэрбит доҕотторо, табаарыстара.

—Оҕолоругар, кийиитэригэр, сиэнэригэр ыаллара Посельская И. Д., Посельская Е. С., Посельскай Д. Д., Тытыгынаев Б. Г., Лыткина Д. И., Собакина А. К., Флетонтова П. Х., Карпов С. М., Корякина Д. Н. дьиэ кэргэттэрэ.

—Кыыһыгар Клараҕа Чурапчы орто оскуолатын биирдэ үөрэнэн бүтэрбит доҕотторо, табаарыстара.

Хайахсыт нэһилиэгин олохтооҕо, тыыл, үлэ ветерана

ПЕТРОВ Иннокентий Николаевич

өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Кыыһыгар Чурапчы сэлэпиэтин «Мичил» уһуйаанын иитээччитигэр Дьячковская Зинаида Иннокентьевнаҕа «Мичил» уһуйаан коллектива, ветераннара.

Чурапчы сэлэпиэтин олохтооҕо Егоров Гаврил Фомичка биирдэ төрөөбүт убайа

ЕГОРОВ Егор Фомич

Дьокуускай куоракка мэлдьи өлбүтүнэн бэйэбит дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Чугас ыаллара Григорьева, Карпова, Матвеева, Ефремова, Тимофеева.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, магазин—21-505.

Учредители (соучредители) газеты—Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам и субботам.

Индекс газеты: 54907.

Чурапчинская улусная типография. Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат». с. Чурапча, ул. Карла Маркса 26 «а». Подписано в печать 13. 05. 98 с. Тираж 2873.

ЗАКАЗ №№ 53—54.

Автор сурукка этиллэр санаа редакция позициятыгар маҥдьы сөп түбэһэр буолбатах. Сурукка ыйыллар чахчылар кырдьыктаахтарыгар эпиэтинэһи автор тус бэйэтэ сүүр.